

Tidsskriftet der
tager pulsen på dansk
og international
miljøpolitik

GLOBAL ØKOLOGI

NR. 1 | 12. ÅRGANG | MARTS 2005

Tema:

Er det enkle liv bæredygtigt?

Jytte Abildstrøm

– om at leve enkelt og
bæredygtigt

Fire år mere med Bush

– hvad med miljøet?

Tsunami i Asien

– ryddet mangrove
forstærkede katastrofen

Dansk valgkamp

– uden fokus på miljø

Miljø spinnets ud af dansk politik

Spin og politikernes manøvreren mellem sandhed og løgn uden iøvrigt at gå i lag med politiske emner blev valgkampens vartegn. Særlige TV-programmer, aviserne som helhed og en hjemmeside (spinnensiden.dk) satte ekstra fokus på politikernes spinnerier. Hvem manipulerede med hvem? Hvem var bedst til at spinne? Mogens Lykketoft mente, at "grundigt planlagt spin" gav sejren til Anders Fogh Rasmussen. Enig eller ej, brugen af spin var afgørende.

Miljø- og naturpolitik gik heller ikke ram forbi af spinneriet. Et velanbragt spin i valgkampens første uge lagde kimen til, at VK fik miljø fjernet fra sendefloden. VK lovede en ekstra mia. kr. til en fireårig naturplan.

Noget af en gave, når det især var over miljøområdet, at VK i sin forgange periode havde svunget øksen. Ifølge analysecenteret CASA blev statens udgifter på miljøområdet skåret med 4,2 mia. kr. med finansloven 2002. Dertil blev 1,5 mia. i miljøtilskud til bl.a. FN, dyrevelfærd og DSB fjernet. At VK nu vil give ekstra 250 mio. kr. årligt til miljøet udgør således kun ca. 5% af det, VK siden 2001 har fjernet.

Men spinnets blev en succes, som det ikke lykkedes oppositionen at svare igen på. Det havde dog også været lettere, hvis oppositionspartierne havde haft en strategi for miljøet. Det er ikke nok, at SF og Det Radikale Venstre sætter miljø på valgprogrammet, når partitoppen ikke magter at udtrykke konkrete visioner. Hvad vil S, SF, RV m.fl. på miljøområdet?

Jeg undrer mig over, at miljø er blevet en parantes i dansk politik. Er vi ikke en befolkning, der nyder naturen og bekymrer os om dens tilstand? Er dansk natur ikke mere presset af svinefarme, motorveje og sommerhuse end tidligere? Er de globale klimaproblemer ikke reelle?

Disse emner kunne en bred vifte af partiledere med fordel have kastet lys på. Men viljen manglede. Nu er der blot at håbe på befolkningens pres for bedre naturbeskyttelse og på det internationale samfunds krav om, at Danmark overholder sine forpligtelser i forhold til klima, biodiversitet og bevarelse af naturområder.

■ Af Bo Normander, redaktør af Global Økologi

At tage et enkelt skridt

At skifte til en mere miljøbevidst bank er en stor og velovervejet beslutning. At sortere sit affald og sikre sig, at det bliver genbrugt på rette vis, kræver plads, mulighed for transport til nærmeste affaldssortering og en kontinuerlig tanke på, hvad man køber. At flytte til et nyt område og vælge en bolig, der er bygget af miljøvenlige materialer og designet, så vind, vand og lys bliver en del af husets energiforbrug.

At tage sådanne beslutninger om et mere enkelt og bæredygtigt liv er langt fra enkelt. Det kræver en indsats, og det er det, filosofierne om det enkle liv, såsom simple living, handler om. Global Økologi belyser i dette blads tema, at flere og flere mennesker i dag vælger at tage skridt mod et enkelt liv. Men som en fremtidsforsker argumenterer, så vil simple living forblive små skridt, der trækker i modsat retning af den gængse løbende trend, hvor kompleksitet er i højsædet.

Det kræver mod, træning og opmuntring forud for beslutningen om at ændre sit liv. Et skridt mod et enkelt liv er ofte det første i en lang fysisk og psykisk rejse for det menneske, der bevidst vælger. Så et skridt mod et mere enkelt liv er på ingen måde en enkel beslutning. Den bør mødes med respekt og ikke, som ofte, med skepsis.

■ Af Marianne Hartz Thomas, redaktionen

Marianne Hartz Thomas er nyansat som fast freelance-journalist ved Global Økologi. Hun er uddannet journalist og har bl.a. arbejdet for The Guardian og The Washington Times. Senest har hun været ansat som informationsmedarbejder ved FNs miljøcenter, Grid-Arendal i Norge.

Global Økologi

Nr. 1, 12. årg., marts 2005

Redaktion | Bo Normander (ansv.),
Marianne Hartz Thomas, Uffe
Geertsen, Claus Wilhelmsen,
Bendt Ulrich Sørensen, Xenia
Thorsager Trier, Poul Erik Pedersen,
Kåre Press-Kristensen, Sabina
Holstein Aarup, Francois Bahu,
Niels Henrik Hooge

Layout | Eg&Fjord

Udgiver | Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N
Tlf. 3315 0977
Fax 3315 0971
info@ecocouncil.dk
www.globalokologi.dk
www.globalecology.dk

Global Økologi er tidsskriftet der
tager pulsen på dansk og inter-
national miljøpolitik. Udkommer
fem gange årligt.

Global Økologi samarbejder med
internationale miljøtidsskrifter,
bl.a. The Ecologist og Politische
Ökologie.

Redaktionens og Det Økologiske
Råds synspunkter afspejles kun
i indlæg, hvor dette er tydeligt
angivet.

Tryk | Mediefabrikken/Arco Grafisk
Papir | Reprint

Forside | Torben Reitzel

Bidrag til næste nummer indsen-
des inden 1. april. Næste num-
mer udkommer maj 2005.

© Global Økologi | forfatterne
ISSN 0909-1912

Global Økologi

Fokus I

4 Det manglende klima i valgkampen

Af Lars Kjerulf Petersen

6 Ny rapport: Global opvarmning, det 21. århundredes største udfordring

Af Marianne Hartz Thomas

7 Ny kampagne for retfærdig verdenshandel

Af Jette Hagensen

Tema

8 Er det enkle liv bæredygtigt?

9 Det enkle liv: På vej mod en økologisk æra?

Af Marie Kraul

12 Simple living gør ikke hverdagen grønnere

Af Marianne Hartz

14 Startskud: Det enkle liv kan ændre verden

Interview med Jytte Abildstrøm af Bo Normander

16 Velkommen til Plan Ø

Af Jørgen Rasmussen

Fokus II

18 Kan vi klare fire år mere?

18 Fire år til

Af Kevin Zeese, talsmand for Ralph Nader

20 Fire år mere med hjertesmerter

Af Clarence Williams

Fokus III

21 USA viste sit sande ansigt på klimatopmøde i Buenos Aires

Af Søren Dyck-Madsen

23 Mider og lus får Kenyas bønder til at se grønt

Af Henrik Egelyng

25 Ryddet mangroveskov forstærkede tsunami-katastrofen

Af Devinder Sharma

27 Er atomkraften på vej frem?

Af Niels Henrik Hooge, Kim Ejlersen og Palle Bendtsen

Rubrikker

29 Bognyt

30 Nyt fra Rådet og Kalender

31 Publikationer

Det manglende klima i valgkampen

Tre uger, uden meget mere end en håndfuld historier om miljø. Det er hvad de danske medier og særligt TV prioriterede i valgkampen.

Lufforurening set fra Finland.

Foto: WWF-Canon / Mauri Rautkari

■ Af Lars Kjerulf Petersen

Hvordan skal man fortolke et fravær, og hvordan skal man overhovedet registrere det? Det er sådanne spørgsmål man må stille sig, når man leder efter miljøet i den valgkamp, vi lige har været igennem.

Der er over de seneste 5-10 år sket en eksplosion i udbuddet af elektronisk formidlet information, men på trods heraf må man stadig opfatte fjernsynets nyhedsudsendelser – nærmere bestemt DR TV-Avisen kl 21 og TV2 Nyhederne kl 19 – som nationens fælles fora for fortællinger og information. Det er de to udsendelser, der når ud til flest modtagere. Her bringes der et destillat af det danske samfunds samtale med sig selv, et sammenkog af de historier som er blevet mest gennemtrængende.

Når man ser på de to nyhedsudsendelser i perioden 14/1 til 8/2 2005, så har miljøspørgsmål ikke været særlig fremtrædende. TV-Avisen d. 4/2 kl. 21 havde under "Indsigt"-rubrikken tre sammenhængende indslag om miljøet generelt og dets manglende tilstedeværelse i valgkampen. Desuden var der i 18:30-udsendelserne

i perioden tre miljørelaterede indslag, og det var sådan set det. TV2 Nyhederne kl 19 havde ét indslag om olieforurening i Storebælt, ét om miljøalarm i Helsingborg og ét om nogle svineproducenter der var blevet meldt til politiet.

Alle de glemte historier

Mest bemærkelsesværdigt er det dog med de historier, der aldrig nåede frem til TV-Avisen og Nyhederne. DR's og TV2's *internet*-aviser bragte i lighed med mange dagblade en stribe temmelig markante nyheder om klimaet og den globale opvarmning. Allerede d. 14/1, inden valgets udskrivelse, blev det fortalt at Danmark ifølge en rapport fra EU's miljøagentur står for den største overskridelse af Kyoto-målene. Den 24/1 kom der en international rapport som giver politikerne verden over mindre end 10 år til at gøre noget ved udledningen af drivhusgasser, hvis den globale opvarmning skal holdes under de 2 grader, som vi og naturen nogenlunde kan tilpasse os. Den 27/1 bragte en historie om en ny og mere omfattende klimamodel, der viser at temperaturen på jorden kan stige helt op til 11 grader som følge af de stigende

mængder CO₂ i atmosfæren. Den 2/2 kunne internetaviserne fortælle, at den globale opvarmning afsmelter iskapen på den vestlige del af Antarktis, man har ellers hidtil troet, at den ville være stabil. Og så fremkom statsministeren med nogle udtalelser, der bagatelliserer klimaproblemerne.

Intet af dette nåede frem til fjernsynets nyhedsudsendelser. Ingen ministre eller andre politikere blev jaget rundt i manegen for at stå til regnskab. Ingen eksperter blev hevet ind for at tegne og fortælle. Ingen analytikere blev bedt om at vurdere. Det er et ganske bemærkelsesværdigt fravær.

Klima er yt

Det er i hvert fald tidligere blevet fundet nyhedsværdigt at fortælle om ismasser, der river sig løs fra Antarktis (december 2001). Nye videnskabelige rapporter med alarmerende indhold giver ofte anledning til nyhedsindslag. Undersøgelser af hvordan Danmark klarer sig sammenlignet med andre lande er også ofte godt stof, tænk blot på PISA-undersøgelsen. Og den globale opvarmning er løbende blevet fundet nyhedsværdig, omend

Sagt under valgkampen

"En ting, der er meget vigtig, er, at det med miljørigtige biler og omlægning ikke skal finansieres af den her ene milliard, så kunne den hurtigt få ben at gå på. Det er reelt en natur- og miljøindsats"

Connie Hedegaard (K) om Kristian Jensens (V) forslag om at bruge pengene i VKs fireårige naturplan til at gøre miljøvenlige biler billigere (21. januar 2005)

"Vi skal gøre alt for at modvirke den globale opvarmning. Men klodens temperatur har tidligere bevæget sig op og ned. Omkring år 1000 var det meget varmere, og Grønland havde for eksempel dengang et frodigere klima, hvilket gjorde at man netop kaldte det Grønland. I 1600-tallet troede man så, at vi stod overfor en ny istid"

Anders Fogh Rasmussen (V) der ikke frygter, at den globale opvarmning skal blive voldsommere end hidtil antaget (28. januar 2005)

Danmark langt efter brødrene på nyt miljøindeks

Danmark ligger nummer 26 mens Finland, Norge og Sverige er blandt de fem bedste når det gælder bæredygtigheden af deres miljø og natur. Det fastslår et nyt miljøindeks over naturens bæredygtighed udført på 146 lande i verden af et hold miljøeksperter fra Yale og Columbia Universiteterne i USA. Indekset blev offentliggjort i Davos Schweiz på Verdens Økonomiske Forum i slutningen af januar. (www.yale.edu/esi)

Ny biodiversitetspark i Pakistan

Både planter og dyr er i centrum i den nye biodiversitetspark i Pakistans Pothwar region. Parken blev åbnet i slutningen af januar med støtte fra FN og både offentlige og private partnere i Pakistan. The Morgah Biodiversity Park Project kom i stand efter den store tsunami ramte Sydøstasien i slutningen af december og parken skal bevare områdets plante- og dyreliv. (www.unescap.org)

Bush foreslår 6% nedskæring på miljøet

I starten af februar foreslog USAs præsident George W. Bush en nedskæring på USAs Miljøstyrelse (EPA) på 6 % til 2006. EPA får så \$7, 57 mia. hvor de før fik \$8 mia. (www.epa.gov)

Kloge tamme ræve i Sibirien

En flok ræve i Sibirien er igennem de sidste 50 år blevet avlet til ikke at være bange for mennesker og være mindre aggressive. Rævene viser tegn på social intelligens som at modtage en ordre fra et menneske, hvilket de vilde ræve ikke gør. (www.nature.com)

Vindmøller og gåseflokkene nær Hollands Nordsø.

Foto: WWF-Canon / Michel Gunther

Den tidlige sommers pakis i Beringshavet.

Foto: WWF-Canon / Kevin Schafer

- At verdensomspændende klimaproblemer er faldet uden for, hvad der bliver opfattet som fælles problemer i Danmark. Det fællesskab, der deler de samme problemer, bliver defineret snævert som det rent danske.
- At global opvarmning falder fuldstændig uden for bekymringshorisonten. Når fokus er på privat forbrugsudvidelse, f.eks. gennem skattelettelser, er det umuligt at rumme en problemstilling, der peger på en grænse for ekspansionen i velstand. Det man bekymrer sig om, er de indgreb der måtte være overfor det private forbrug.
- At forestillingerne om økologisk modernisering, der vandt frem i 1990'erne, nu frister en hensygnende tilværelse. Det slår simpelthen ikke igennem at forbinde risikoen for arbejdsløshed med håndtering af globale miljøproblemer gennem storstilet satsning på miljøteknologi. I hvert fald ikke for tiden.

Lars Kjerulf Petersen er seniorforsker på DMU og arbejder i øjeblikket med et projekt om forandringerne i den offentlige miljødiskurs i perioden fra begyndelsen af 1990'erne frem til i dag.

i aftagende grad siden 1998.

Hvor underprioriteringen af klimaspørgsmålet kommer fra er ikke entydigt givet. Man kan vælge at sige, at befolkningen ikke interesserer sig for den slags mere. Det er den tolkning meningsmålere og seertalsanalytikere vil fremføre (uden i øvrigt at reflektere over hvad der betinger stemningsskift i befolkningen). Man kan vælge at sige at de centrale nyhedsredaktører på nationens vegne har besluttet at den slags ikke er interessant. Eller man kan vælge at sige at de toneangivende politiske kræfter har valgt at gemme klimaspørgsmålet langt væk. Ligeegyldigt hvilket udgangspunkt for tolkningen man vælger, så

står det dog fast at miljø- og især klimaspørgsmål ikke længere hører til de gennemtrængende diskurser i det danske samfunds samtale med sig selv.

Har medierne skiftet ideologi?

Man kan måske tale om et skift i ideologisk orientering, som aftegner sig i hvilke spørgsmål der bliver opfattet som vigtige at kommunikere og håndtere i fællesskab. I den forløbne måned (og i årene forud) har der især været fokus på skat, serviceydelser til børnefamilier, ældrepleje, folkeskolen, arbejdsløshed og løft i forbruget. Det lader til at tre mønstre tegner sig omkring miljøformidlingen, nemlig:

Ny rapport: Global opvarming, det 21. århundredes største udfordring

Polarområderne er i følge den nye rapport, de steder hvor vi først vil kunne se og føle klimaforandringerne som her i Churchill området i Canada, hvor der bor isbjørne. Foto: WWF-Canon / Michel Terrettaz

■ Af Marianne Hartz Thomas

“Der er få større udfordringer i det 21. århundrede end at imødegå truslen fra klimaforandringer. Lader vi stå til forventes konsekvenserne at være ødelæggende. Der er behov for at gøre noget nu. Som et globalt problem kræves der globale løsninger”.

Sådan starter rapporten *Meeting the climate challenge*, der er skrevet af the International Climate Taskforce, og som blev lanceret den 25. januar i år. Rapporten peger blandt andet på, at G8-landene (og flere andre industrilande samt Indien og Kina) skal forme en klimagrube, som skal overtale USA til at tage truslen fra global opvarming seriøst. Gruppen skal også lave aftaler om brugen af renere teknologi, der vil reducere CO₂ udslip. Landbrugsstøtten skal i stedet for at støtte afgrøder, støtte bioenergi og promovere salget af grønnere biler.

Få andre udfordringer udgør en så alvorlig trussel for verden som klimaforandringerne, siger en ny international rapport. Løsning: G8 landene skal overtale USA til at gå med det internationale samfund.

Og så skal alle landene trække mindst 25% af deres elektricitet fra bæredygtige energikilder, som vand, vind og bioenergi. Desuden skal alle landene hæve deres tilskud til forskning og udvikling inden for renere teknologi inden 2010.

G8 skal overtale USA

Rapporten har blandt andet været et indspil i den internationale klimakonference, som den engelske premierminister Tony Blair holdt i begyndelsen af februar i England. Her sagde den engelske miljøminister, Margaret Beckett i følge BBC, at det er uundgåeligt at global opvarming vil have en seriøs effekt på vores verden.

Konferencen konkluderede,

at klimaforandringerne er større end verden før har forventet, og man taler nu om en temperaturstigning på henimod 2 grader i 2060. Det Internationale Klimapanel under FN har ellers regnet med, at 1 grads stigning stadig ville være til gavn for mange dele af verden. Men nu siger forskerne, at en stigning på 2 grader blandt andet vil medføre, at store dele af de tropiske regnskove vil forsvinde p.g.a. ildebrande, og mange koraller vil blive bleget af varmen og solen.

Premierminister Tony Blair har lovet at sætte klimaet øverst på dagsordenen, i forbindelse med sit formandskab i G8 og sit kommende formandskab i EU i sidste halvdel af 2005.

WWFs ni skridt mod en CO fri fremtid

Efter års tovtrækkeri med Rusland trådte Kyoto Protokolen endelig i kraft den 16 februar. Græsrodsorganisationen WWF har beskrevet de ni næste skridt, de mener er nødvendige for at få de globale CO₂ udslip ned selv med Kyoto traktaten i kraft.

1. En mere ambitiøs politik til at reducere udslippene,
2. Energisektoren, den største industrielle forurener, skal være fokus for at reducere deres udslip,
3. EU skal styrke deres CO₂ handlemuligheder igennem skarpere krav til CO₂ udslip og bedre muligheder for grønnere energialternativer,
4. Udviklingslandene skal opmuntres til at bruge mere bæredygtige energiteknologi,
5. Alle lande må udvikle nye bæredygtige energikilder,
6. Øg presset på USA og Australien for at få dem til at nedsætte deres CO₂ udslip, selvom de står udenfor Kyoto,
7. Industrialiserede lande må tilbyde hjælp til udviklingslandene når de skal imødegå effekterne af klimaforandringer,
8. Alle regeringer og internationale organisationer skal acceptere det 2 graders loft på global opvarming, som er vedtaget,
9. Kyotoklubben skal planlægge nu hvad der skal ske efter 2012, hvor den første periode af traktaten ender.

Ny kampagne for retfærdig verdenshandel

■ Af Jette Hagensen,
Det Økologiske Råd

En stribe danske græsrodsorganisationer har startet en kampagne for en mere retfærdig verdenshandel. Kampagnen omfatter i første omgang en aktionsuge den 9.-16. april i år, hvor der vil være debatmøder og happenings. Aktionsugen er en del af den verdensomspændende Global Week of Action.

Kampagnens hovedbudskaber er:

- Ja til bedre handelsvilkår for udviklingslandene;
- Ja til styring af globaliseringen til gavn for alle mennesker;
- Nej til liberaliseringer, der skader de fattige.

Bag kampagnen står bl.a. Mellemfolkeligt Samvirke, Ibis, Attac, Folkekirkens Nødhjælp og Det Økologiske Råd.

Med kampagnen ønsker organisationerne at oplyse og engagere danske borgere i arbejdet for mere fair regler for handelen i verden. Ønsket er, at få Danmark til at spille en aktiv rolle i de forhandlinger, som kommer til at foregå i såvel Verdenshandelsorganisationen WTO som EU. Der er ikke så lidt på spil i forhandlingerne. Verdens rige lande stiller skrappe krav og giver meget nødig noget igen.

Kampagnen løber foreløbig frem til næste ministerkonference i WTO, der holdes i Hong Kong, december 2005.

Følg med i kampagnen på www.handelskampagne.dk. Her kan du bl.a. læse om kommende events som en global koncert og en unfair fodboldkamp.

En mere retfærdig verdenshandel – hvordan?

Den stadig mere skæve fordeling af indkomst og muligheder mellem rige og fattige lande skyldes i høj grad uretfærdige forhold på verdensmarkedet.

De varer, som fattige småbønder i u-landene fremstiller, skal konkurrere både på hjemmemarkedet og på verdensmarkedet med varer, der produceres i de rige lande, hvor landbruget nyder godt af omfattende støtteordninger.

Mens de fattige bønder i u-landene får lavere og lavere priser for deres eksportvarer (f.eks. kaffe, bomuld og sukker) til den rige verden, så er det ikke tilfældet med deres importvarer (typisk olie og kunstgødning), der stiger år efter år. Resultatet er, at de fattige lande bliver mere og mere fattige, selv om deres produktion stiger.

Kaffeproducenterne har oplevet et fald i kaffeprisen på 75% siden begyndelsen af 1990'erne. Dengang fik de godt 30% af prisen på kaffen i butikkerne, mens de i dag kun får ca. 8%. Det skyldes, at der ikke længere er nogen kaffeaftale, der sikrer en balance mellem produktion og efterspørgsel, og at bl.a. Verdensbanken har givet Vietnam støtte til at 10-doble deres produktion. Det har skabt stor fattigdom blandt alle verdens kaffeproducenter og reduceret u-landenes indtægter voldsomt.

Kort nyt

Miljøskader i Indonesien for fire milliarder kroner

Skaderne på miljøet i Indonesien efter tsunami-katastrofen løber op i nær fire mia. kr., vurderer FNs miljøprogram. 30% af koralrevet på Sumatra blev ødelagt. Derudover vurderes det, at 25.000 hektar mangroveskov og 15.000 hektar skov langs kysten er blevet ødelagt. I byerne har slam og saltvand ødelagt drikkevandsforsyningen, og hundrevis af brønde skal nu renses. Læs mere side 21. (UNEP - 21. januar 2005)

Dansk miljøbistand skåret drastisk

VK-regeringens nedskæring af miljøbistanden er tre gange større end, den har sagt. Det viser en analyse af Knud Vilby, tidligere næstformand i Det Rådgivende Udvalg for Danmarks Miljøbistand. VK siger, at den kun har skåret én gang med 500 mio. kr. Vilbys analyse viser, at i 2005 er den reelle årlige besparelse på 1,6 mia. kr. VK skar bl.a. 560 mio. årligt ved at nedlægge den særlige Miljø-, Freds- og Stabilitetsramme, MIF-RESTA. Notatet afdækker også syv konkrete eksempler på fejlinformation fra VK til Folketinget og offentligheden. (92-gruppen - 28. januar 2005)

MDG fokus på UNEPs miljøministerforum

FNs Millinium Development Goals er i fokus når verdens miljøministre sætter hinanden stævne i Nairobi, Kenya, hvor hovedsædet for FNs miljøprogram ligger, fra den 21 til 25 februar. Det er 23. gang at verdens miljøministre diskuterer miljøet og landenes ressourcer til forbedring af miljøet. (www.unep.org/gc/gc23/index-flash.asp)

Månedens link

Læs de seneste internationale nyheder og rapporter om klimapolitik på www.climatewire.org. Bag siden står FNs Miljøprogram (UNEP). Se også www.earthwire.org

Tema:

Er det enkle liv bæredygtigt?

Diskussionen om det enkle liv er over os.

Flere og flere mennesker erkender forbrugersmismanglende lyksaligheder og lægger deres livsførelse om. Fænomenet går bl.a. under betegnelsen simple living.

Dette tema ser på sammenhængen mellem det enkle liv og miljørigtig levevis. Kan det gode liv være enkelt og bæredygtigt på én gang?

Det enkle liv:

På vej mod en økologisk æra?

“Mennesker har ret til at søge lykken, men ikke ret til at ødelægge jorden.”

(fra Koldingmanifestet 1997)

■ Af Marie Kraul

En 45-årig erhvervsleder læser i en bog, at store skovarealer, skal fældes på Jorden for at vi kan producere oksekød. Tallet chokerer ham så meget, at han beslutter sig for at blive vegetar. Efter et halvt år med nye spisvaner, har han tabt de ekstra fem kilo, der gennem mange år har plaget ham.

En kvinde i tyverne opdager, at hendes elkedel er gået i stykker. Da hun går hen til forretningen, får hun besked om, at hun skal købe en helt ny kedel. Det vil hun ikke finde sig i. Hun indleder trods butikkers råd en jagt på det kabel, der kan få elkedlen til at virke igen.

Et yngre par med to børn er gang på gang nødt til at sende deres ene bil på værksted. Da de sætter sig og regner ud, hvor meget bilerne koster dem årligt, finder de ud af, at de vil sælge den ene bil og i stedet købe en ladcykel. De opdager, at det er nemmere at hente børnene i institution og lave kortere, lokale ture i cyklen end med bilen, fordi de slipper for parkeringsproblemer.

Åbner man ørene, er hverdagen fyldt med små historier som disse. Fra mit perspektiv, viser de to ting. At mange mennesker i Vesten i stigende grad foretager små – tilsyneladende ubetydelige – valg til gavn for miljøet. Og at vi nogen gange gør det for miljøets skyld, men mange andre gange gør det, fordi det i virkeligheden passer godt til vores egen livsstil.

Hvad skal der til for at ændre den industrielle æra til en mere økologisk æra? Hvilke ændringer kan realistisk forventes af danskerne? Marie Kraul viser, at fænomenet “simple living” har mange former og muligheder.

Det enkle liv og miljøet

Man skal ikke lede længe hos pionererne inden for det amerikanske *simple living*-netværk før sammenhængen mellem simple living og Klodens tilstand står klart. En af dem, Cecilie Andrews, har skrevet bogen *The circle of simplicity*, og hun siger om dette:

“Det hænger sammen på flere måder, men først og fremmest gennem vores forbrugsmønstre. Hver en plasticpose vi bruger, hver en bil vi køber, hvert nyt hus vi bygger, bruger ikke blot Jordens ressourcer, det forurener jorden, luften og vandet. (...) Men en enkel livsstil er central på mere fundamentale måder. Frivillig enkelhed stiller nemlig spørgsmålstegn ved hele den grådighed, som er ved at gå grassat og som gør visse virksomheder villige til at ødelægge vores miljø for at øge deres indtjening.”

“Ikke mindst sætter et liv i frivillig enkelhed hele vores måde at bruge tiden på til debat. For hvis vi næsten ikke har tid til at være i naturen og føle os forbundet med den, vil vi sikkert også være mere ligeglade med at beskytte naturen.”

Duane Elgin, der er forfatter til en af de mest betydningsfulde bøger på det amerikanske marked om simple living, *Frivillig enkelhed*, taler om, at vi i Vesten på samme tid bliver *tiltrukket af mulighederne og skubbet af nødvendigheden* mod et mere bæredygtigt forbrug. Eller sagt

på en anden måde: Vi føler både piskens og gulerodens.

Den økologiske æra haler ind

I *Frivillig enkelhed* stiller Duane Elgin skematisk op, hvilken forskel der er i livsanskuelser i henholdsvis en – tænkt – økologisk æra og den, der dominerer vores

nuværende industrielle æra (se boks 1).

På trods af, at vi i hele Vesten vel må siges at leve i den industrielle æra, ser det ud til, at vi måske på nogle områder flytter os med små skridt i retning af den økologiske æra – selvom der er ligeså mange tendenser i den modsatte retning. For selv

Boks 1 Livsanskuelser

Industriel æra

Målet i livet er materiel succes

Vægt på forbrug. “Det gode liv” afhænger af nok penge til at få adgang til livets glæder og undgå bevrægeligheder.

Identiteten defineres af menneskets materielle og sociale position.

Universet ses som en fysisk og hovedsageligt livløs størrelse, som vi har ret til at udnytte til vores egen fordel.

Massemedierne er domineret af kommercielle interesser og bliver brugt til at fremme en kultur af storforbrug.

Økologisk æra

Målet er at udvikle både materielle og spirituelle aspekter i balance

Vægt på beskedenhed – brug kun, hvad der er nødvendigt. Et tilfredsstillende liv opnås kun i samarbejde med andre.

Identiteten åbenbarer sig gennem vores relationer til andre og vores kreative deltagelse i livet.

Universet ses som en levende organisme med sin egen livskraft og som en del af os selv. Det er vigtigt at handle på en måde, der ærer værdien i al liv.

Massemedierne bliver brugt til at fremme afbalanceret information, inklusiv vigtigheden af en økologisk tilgang til livet.

Gennem tiden har kunsten beskæftiget sig med det enkle liv og samhørigheden med naturen og det naturlige. Den franske modernist Edouard Manet malede i 1865 Frokost i det grønne. Billedet viser uden sentimentalitet to påklædte mænd sammen med en nøgen kvinde og i baggrunden en badende kvinde i et landskab uden traditionelt perspektiv.

en del af den storforbrugende befolkning i USA føler sig tilsyneladende draget mod noget andet. En undersøgelse i *Time* fra 1991 med titlen "Det enkle liv" viser, at 69 procent af deltagerne ønskede, at "sætte farten ned og leve mere afslappet". Kun 13 procent så det som vigtigt at følge med modestrømninger, og 7 procent tillagde det stor betydning i deres liv at kunne købe produkter med høj status-symbolværdi.

Hvordan en tilsvarende dansk undersøgelse ville have faldet ud, kan man kun gætte på; men den ville næppe have vist en større dansk interesse for et stort forbrug og statussymboler end den amerikanske.

Ser danskerne så ud til at sætte deres forbrug ned? Nej. På nær nogle få udsving er hver jul fyldt med interviews i medierne med glade indehavere af stormagasiner, der beretter, at julehandlen slår nye rekorder. Efterfølgende rundspørge hos de handlende bekræfter, at danskerne bruger flere og flere penge på forbrug.

Endelig er der et andet aspekt, som sekretariatsleder i Øko-net, Lars Myrthu-Nielsen, peger på: "Selvom det er po-

pulært at bruge f.eks. el-besparende foranstaltninger, bliver det opvejet af, at vi køber tilsvarende mange el-apparater."

Der er tilsyneladende et

"Men den chance vi hver gang har for at se vores egne valg i en større kontekst og måske udbygge en mere bæredygtig livsstil, går vi og samfundet ofte glip af"

væld af løse ender i mange forbrugeres bevidsthed, som gør, at vi måske får repareret en el-kogekedel, erstatter en bil med en lacykel eller bliver vegetarer. Som enkeltstående tilfælde, der naturligvis også har ret. Men den chance vi hver gang har for at se vores egne valg i en større kontekst og måske udbygge en mere bæredygtig livsstil, går vi og samfundet ofte glip af. Vi mangler – set fra min vinkel som almindelig forbruger:

- Viden om, hvad der skal til for, at vores private forbrug er bæredygtigt, og hvordan vores daglige valg påvirker den globale økologi.
- Viden om, at simple living og andre bæredygtige livsformer ikke nødvendigvis er det

samme som store afsavn. Eller er det samme som et liv med halm i træskoene.

- Forbilleder. Kendskab til almindelige mennesker, der be-

tilstrækkeligt mange. Det er ændringer, der kan overskues af de fleste forbrugere. Og det er ikke mindst ændringer, man let kan måle effekten af.

Når man har udført et af de ni trin og går ind på hjemmesiden for at rapportere det, kan man med det samme se effekten af sin handling. Desuden får man vist, hvor langt alle deltagere til sammen er nået, og hvor meget de dermed har sparet af bl.a. vand, træer og udledning af kuldioxid.

Plads til forskellig enkelhed

Duane Elgin gør i *Frivillig enkelhed* meget ud af at forklare, at folk, der lever efter idealerne, er dybt forskellige. Han har dog forsøgt at afdække, om der trods alt er nogle fællestræk i deres livsstil. Og det mener han, der er, idet folk ofte:

- føler en forbundethed med Jorden og en ærbødighed overfor naturen;
- forsøger at sætte deres personlige forbrug ned – købe mindre mængder tøj, men med mere fokus på funktionalitet, holdbarhed, æstetik end aktuelle modeluner;

- køber holdbare produkter, som er nemme at reparere, ikke-forurenende i fremstillingen og i brug, energieffektive, funktionelle og æstetiske;
- ændrer deres spisevaner i retning væk fra meget forarbejdede varer, kød og sukker mod spisevaner, de opfatter som sundere, enklere og mere bæredygtige;
- ser sig selv som politiske forbrugere ved f.eks. at boykotte varer og ydelser fra firmaer, som de anser for at handle uetisk;
- sørger for at sortere glas, metal og papir til genanvendelse
- involverer sig i sager som beskyttelse af regnskoven eller mod udryddelse af truede dyrearter;
- vælger en livsstil, hvor de bor så arbejdet kan nås til fods eller på cykel.

Forfatterne bag succesbogen *simple-living.dk* – 11 kapitler om det enkle liv. Fra venstre: Anne Christine Petersen, Marie Kraul, Gitte Jørgensen, Kirsten Stendevad og Ranvita la Cour. (Foto: rishi@happy-living.dk)

Der er tilsyneladende en stor gruppe mennesker, der i større eller mindre grad *lever* simple living uden nødvendigvis at *kalde* det simple living eller for den sags skyld have hørt eller læst om begrebet. Er det ensbetydende med, at simple living er overflødig – når vi har så mange beslægtede initiativer i forvejen?

“Ikke nødvendigvis,” mener Lars Myrthu-Nielsen, der som sekretariatsleder for Øko-net kender til den danske underskov af øko-initiativer. “Hvis det får en meget ideologisk drejning,

er jeg bange for, det ikke passer til danskerne. Men hvis det kan medvirke til, at nogle af praktikerne indenfor økologien dels kan undervise i, hvordan man faktisk bærer sig ad og dels fortælle om de sammenhænge, der gør simple living vigtig i et globalt perspektiv, har det en berettigelse. I virkeligheden taler alle jo om simple living for tiden, selv vores statsminister opfordrer til at man en gang imellem lader være med at læse sine e-mails, når man holder fri.”

Danmark trænger til simple living

For så vidt at simple living ikke er en ideologisk bevægelse, men i højere grad et netværk af forskelligartede initiativer, har det netop en berettigelse i et land som Danmark. Dels fordi de mange mennesker, der allerede praktiserer en økologisk livsstil gennem synlige netværk, kan inspirere omverdenen endnu mere end, det sker i dag – både den Tredje Verden, og de i vores del af verdenen, der måske er i gang med nogle små skridt i en ny retning. Som erhvervslederen, der bliver vegetar og familien med ladykøkken.

Mest af alt virker simple living – med sine elementer af pisk og gulerod – som en tendens, der under mange forskellige former siver ind i vores kultur, fordi der er en trang i befolkningen. Måske ikke en trang, der hver gang bliver kaldt simple living, men til gengæld kommer til udtryk på et væld af

forskellige måder. Hvad enten det er pirken eller guleroden, der er det enkelte menneskes primære drivkraft.

Marie Kraul (m.kraul@mobilixnet.dk) er freelancejournalist, projektleder og foredragsholder. Redaktør af bogen *Fem@il*, bidrager til *Cyklus* (begge Aschehoug, 2000) og *Den nye F@milie* (Det Schønbergske Forlag, 2002).

Hvis du vil vide mere:

Du kan finde mere information om simple living på www.simple-living.dk, hvor der også er uddrag af hvad medierne i Danmark har skrevet om bevægelsen.

Bøger:

- Gitte Jørgensen m.fl. *simple-living.dk*. Det Schønbergske Forlag, 2003.
- Duane Elgin. *Voluntary simplicity: Toward a way of life that is outwardly simple, inwardly rich*. Quill, 1993.
- Paul Hawken. *Naturlig kapitalisme*. Hovedland, 2001.
- Lars Myrthu-Nielsen og Bo Bramming (red.). *Økologi er på alles læber – En debatbog om økologi og folkeoplysning*. Hovedland, 1999.
- Deborah Taylor-Hough. *A simple choice*. Champion Press, 2000.
- Landsforeningen for Økosamfund. *Velkommen til fremtiden – bæredygtige bosættninger i Danmark*. Modtryk, 1998.
- *Koldingmanifestet – Skal tumperne redde verden, når nu de kloge ikke vil?* Øko-net, 1998.

Boks 2 Turn the Tides ni råd

1. Skær ned på din bilkørsel med minimum én tur om ugen.
2. Oksekød er ekstremt ressourcekrævende. Erstat ét ugentlig oksekødsmåltid med f.eks. grøntsager.
3. Overfiskeri er et stigende miljøproblem. Rejer fra Asien er et sted at skære ned. Kontakt f.eks. WWF Verdensnaturfonden for oplysninger om, hvilke fisk du kan spise med god samvittighed.
4. Erklær dig fri for “junkmail” på nettet og reklamer.
5. Erstat minimum fire standard el-pærer med lav-energipærer.
6. Skru radiatoren ned med 3 grader. (start evt. med 1 grad og arbejd dig nedefter)
7. Stop brugen af ukrudtsmidler i haven.
8. Installer et vandbesparende brusehoved og spar vand og penge.
9. Fortæl to andre om det du gør.

Kilde: www.newdream.org

Simple living gør ikke hverdagen grønnere

■ Af Marianne Hartz Thomas

Ingen mobiltelefon, intet TV, lange daglige gåture i skoven og et hus ved vandet. Tid til at tænke, føle og mærke – mennesker, årstider og måske endda ånder. Det er blot nogle af de ændringer flere og flere danskere vil nippe til i løbet af de kommende 10 år ifølge Institut for Fremtidsforskning.

Inspirationen har de bl.a. fået fra livsstilen simple living, der for alvor kom ind i danskernes bevidsthed da fem journalister i oktober 2003 udgav antologien *simple living.dk*. Bogen beskriver tendenser som at nedsætte sit forbrug, at meditere dagligt, at tale oftere med sin familie, at rydde op i sine papirer osv. Tilsyneladende er danskerne betaget af ideerne, for en Gallupundersøgelse for Ugebrevet A4 viser, at 75 procent af danskerne synes simple living er en god ide, og 40 procent gerne vil arbejde mindre og have færre penge.

Men på trods af danskernes interesse for simple living, og selvom livsstilen fundamentalt berører mange af de samme idealer, som miljøorganisation-

Simple living vil inspirere til at barbære overflod væk i et ellers hektisk liv for flere og flere danskere i løbet af de næste ti år. På nippebasis. Som rendyrket livsstil er simple living for idealistisk og derfor vil verden ikke af den årsag blive mere bæredygtig, spår fremtidsforsker Birthe Linddal Hansen fra Institut for Fremtidsforskning.

Birthe Linddal Hansen

erne har kæmpet for siden 1970'erne, er der ingen udsigt til at simple living går hen og bliver allemandseje. Den vil ikke revolutionere måden, vi

lever vores liv på de næste 10 år, siger fremtidsforsker Birthe Linddal Hansen fra Institut for Fremtidsforskning.

Eksisterer som modpol

“Simple living bevægelsen er i høj grad i modsætning til den gængse materialistiske tilgang til verden og naturen, for det er jo kun i kraft af, at vi har overvundet naturen og har haft mulighed for at bearbejde den, at vi nu kan tillade os at søge mod simple living. Fordi vi har en basal rigdom. Det er ikke interessant at vælge simple living, hvis ikke det er alternativet til det andet.”

“Man vil også opleve, at det i høj grad er den urbane befolkning, som interesserer sig for simple living. Så det er et eller andet sted noget, der skal ses i kontrast. Jeg tror, at livsstilen kommer til at fylde meget de næste 10 år. Men ikke sådan, at folk praktiserer det 100 procent, men sådan at folk tager dele af det ind i deres liv. At man tager eksempelvis en uges ferie, hvor man laver ingenting eller dyrker kurbadstraditionen. Altså dyrker man det i nogle faser af livet, men det er sådan et tilvalg, som man gør nogle gange. Simple living begrebet kommer til at fylde mere end det gør i dag, men kommer ikke til på nogen måde at konkurrere med den ordinære dagsorden, der hedder

økonomisk vækst og viden. Det bliver en modtendens som er meget god for at holde det andet i skak.” siger Birthe Linddal Hansen.

Den luksus, vi i dagens vestlige samfund har vænnet os til, og det forbrug, der ofte følger med, ser ikke ud til at stoppe eller blive mindre på grund af at simple living bliver mere udbredt.

“Her på instituttet regner vi med, at vi i løbet af de næste ti år vil have en årlig vækst på mellem 2-4 procent. Og det, der er interessant, er, at den vækst vil ikke bare blive brugt til større forbrug men til mere simple living som eksempelvis flere kurophold, sommerhuse, meditationskurser og andre

“Du melder dig ud af fællesskabet, hvis ikke du har en mobiltelefon, et TV eller en bil”

simple living produkter. Men det er væksten og kapitalismen, flowet og speeden, der forudsætter det andet. Det er fuldstændig som, hvis en arbejdsløs siger “nu vil jeg gå simple living”, så er der ikke lige så meget prestige i det som, hvis en direktør, der al-

Grafik: Zhang Chen

lerede har villaen, gør det. Så er det noget, man har valgt,” siger Birthe Linddal Hansen.

100% simple living = aparte liv

Og simple living for fuld udblæsning er ganske enkelt alt for naivt at tro på i vores verden, mener fremtidsforskeren.

“Du melder dig ud af fællesskabet, hvis ikke du har en mobiltelefon, et TV eller en bil. Derfor vil du straks blive virkelig aparte, hvis du går simple living hele vejen. Niveauerne for hvor meget, man vil skrabe af det moderne liv for at nå ned til simple living er meget forskellige. Og der er ingen tvivl om, at simple living lever meget mere i damebladene og i utopierne og idealerne end i den virkelige verden, for når alt kommer til

alt, er der ikke så mange, der er rede til at opgive mobiltelefon og det luksuriøse, der er i vores hverdag,” slutter hun.

I september 2004 udgav Institut for Fremtidsforskning rapporten *Off – Friheden tilbage*, der ser på en øgende tendens i samfundet, som Institutet kalder off. Rapporten beskriver tendensen som en reaktion på den voksende “mentale online”-tilstand. Den er en reaktion imod altid at være “på”. Simple living bliver i rapporten nævnt som en del af hele off-tendensen. Rapporten kan bestilles fra Institutet.

Marianne Hartz
(marianne@ecocouncil.dk) er journalist og fast freelance-journalist ved Global Økologi.

Grafik: Zhang Chen

Til forsvar for det komplekse liv

Martin Ågerup, tidligere fremtidsforsker og nu direktør for CEPOS-tænketanken, havde i november 2003 en kronik i *Berlingske Tidende*, hvor han bl.a. beskriver det positive i at kunne multitasking: skrive på computer mens man er på cafe, tale i telefon mens man køber ind osv.:

“Det enkle liv er kun én ud af mange mulige veje til succes i livet. Selv har jeg valgt en anden retning: det komplekse liv. For mig at se er livet for kort til ikke at afprøve så mange facetter af det som muligt.

Praktikanter af det komplekse liv gør flere ting på én gang: Vi kan have to-tre forskellige visitkort, vi kan læse flere bøger ad gangen, og vi spilder ikke tiden med at stirre på PC'en, mens den varmer op.

Et af målene med det komplekse liv er at fjerne enten/eller-problestillinger, som begrænser vores frihed. Mobiltelefonen kan ikke både være tændt og slukket. Og dog: Er det ikke dét, vi har telefonsvareren til? Komplexiteten muliggør et både-og, som ikke findes i det enkle liv.

Vi dyrker kompleksiteten. Vi gør det bevidst, og vi gør det med glæde. Men samtidig ved vi, at én af livets grundlæggende sandheder altid vil være denne: Ethvert tilvalg rummer mindst ét indbygget fravalg – og ofte mange, mange flere. Selvom det er en grundlæggende præmis for ideen bag det komplekse liv, at man faktisk kan gøre flere ting på én gang, så er der dog en grænse for, hvor mange ting, man kan gøre på én gang.

Der er ingen løsning på dette dilemma. Sådan er det bare. Men svaret er ikke at være bange for at vælge på grund af de indbyggede fravalg, som dette medfører.

Svaret er tværtimod skamløst at vælge til. Meningen med livet er at vælge. Den sikre vej til succes er at turde vælge. Det er sjældent, man bliver ulykkelig af at vælge forkert – man bliver blot klogere.

Jo flere valg, du træffer, jo flere ting du kaster dig ud i – kort sagt: Jo mere kompleks en tilværelse du lever, jo klogere bliver du.”

(Uddrag af kronik, *Berlingske Tidende*, 17. november 2003)

Startskud: Det enkle liv kan ændre verden

■ Af Bo Normander

I 1987 turnerede Jytte Abildstrøms teater Riddersalen landet rundt som gesandter for miljøåret. Året efter boede Jytte i en lille lejlighed på Frederiksberg, og ville gøre noget for økologien i ejendommen. Hun foreslog energibesparelser og ville have fjernet noget af asfalten for at lave blomsterbed. Men hun løb panden mod muren hos udlejeren, der ikke syntes om hendes ideer.

Så fik hun en åbenbaring. Hun faldt over en annonce i lokalavisen, hvor der var en kolonihave til salg. Godt hjulpet på vej af sine to sønner flyttede hun i et lille kolonihavehus på 44 kvadratmeter på Frederiksberg og fik mulighed for at gøre noget ved de ting, hun var stødt på i miljøåret.

For småpenge fik Jytte Abildstrøm lavet rodzoneanlæg, multitoilet, opsamling af regnvand, lidt elektricitet. Og senere fik hun bygget en finsk masseovn, så der var varme hele året.

“Mange kunne ikke forstå, hvordan jeg kunne bo så fat-

“Mange kunne ikke forstå, hvordan jeg kunne bo så fattigt”

tigt. Jeg syntes, jeg boede meget fornemt. Der var masser af livskvalitet og glæde. Men hvis ikke jeg havde haft det forbillede fra mine forældre, hvordan de fik det til at løbe rundt under krigen, så havde jeg måske ikke haft kræfterne til at kaste mig ud i det. Som barn gik det op for mig, hvad det er, der er nødvendigt her i tilværelsen. Det er ikke alle, der har været så heldige. Og så opmuntrede mine nære omgivelser mig også.

Simple living kan blive startskuddet til en ny bevægelse. Det må ikke bare være en niche, som eliten dyrker. Vi må tro på, at vi kan vende vækstsamfundet ryggen, fastslår teaterdirektør, skuespillerinde, dukkefører og altmuligkvinden Jytte Abildstrøm.

Jytte Abildstrøm har livslang erfaring med at praktisere det enkle liv og bæredygtighed. I dag bor hun i det økologiske bofællesskab Munksøgård nær Roskilde. (Foto: Torben Reitzel)

Der er meget mobning omkring at skifte tilværelse. Det er derfor, folk ikke gør det. I dag har lovgivningen heller ikke udviklet sig i takt med et enkelt liv og bæredygtighed. Du er f.eks. tvangsbundet til fjernvarme ’the rest of your days.’ Derfor kan folk ikke realisere et enkelt liv, fordi lovgivningen binder dem.”

Store huse og lønninger
Men for mange mennesker er det gode liv noget helt andet end

det enkle liv, som du her beskriver. Hvad siger du til dem?

“Jeg har øvet mig i at finde en indgang. Du skal ikke rive tæppet væk, når nogle i den grad er vokset op med, at det gode liv er lig store huse og store lønninger. Derfor skal man være meget forsigtig, når man prøver at røre ved nogle mentale, sjælelige, følsomme strenge inde i folk, så de ikke mister fodfæstet. Nogle kan ikke tåle at høre, når man spørger om, de har tænkt over deres tilværelse.

Ved at foredrag kom jeg til at sige, at jeg ikke er så glad for de firmaer, som sender overskudslagre af frosne kyllinger til Afrika, sådan så de mennesker, der har skabt en tilværelse med en lille kyllingefarm, slår deres egne høns ihjel, fordi de ikke kan konkurrere. Det er frihandlens enorme bagside. En ældre herre, der har en søn i det firma, skældte mig enormt ud. Så sagde jeg: ‘Når du bliver så vred, er det sikkert fordi du bakser inderst inde med, at verden er rykket enormt nær på os.’ Den enorme kunnen, vi har her i Vesten – af den er der noget, der ikke gælder den tredje verden.”

Jytte Abildstrøm står fast ved, at nogen bliver nødt til at råbe vagt i gevær og gøre op med vækstsamfundet. Selvom hun er fyldt 70 år, er hun ikke bange for at give de unge gode råd. Der må ske en ’åndelig vækkelse’:

“Så længe handelsskoler uddanner de unge mennesker til, at alt drejer sig om vækst. Så længe politikerne siger, det er væksten. Så længe universiteterne uddanner ingeniører og arkitekter, der kun ser væksten. Det er problemet. Akademikerne har et stort ansvar. Der mangler et filosofisk ydmygt verdensbillede, som på genial vis får fat i hjerterne på folk og siger ’Hvad har I tænkt?’ Folk kan ikke overskue at stille spørgsmål ved, hvordan de lever. Det kræver en stor viljestyrke at sige, at nu gør vi det på en anden måde. Men nogen må gøre det.”

I dag er der opstået en modbølge til vækstsamfundet, der hedder simple living. Hvad mener du om den bevægelse?

“Ja, det er jo lige meget, hvad folk kalder det. Før jeg gjorde alle de her ting med økologi og det enkle liv, var der en masse, der havde gjort alle de ting. Jeg har ikke opfundet spor. At der er nogle piger i Amerika, der pludselig slår igennem med

af! Det er det, der gør ondt. For de fremtidsforskere ved ikke, hvad det er for en katastrofal melding, akademikerne kommer med. At kalde simple living en niche er utilstedeligt! De tænker slet ikke på, at vi bliver mange mennesker på Jorden, og hvis vi alle sammen skal være her, så skal simple living ikke bare være en niche, som eliten dyrker, fordi de røvkeder sig inde i deres store

Ideen om 'ignition' – at få mennesker kan sætte en større bevægelse i gang – er temaet i den amerikanske bog *Cultural creatives: How 50 million people are changing the World*. En bog som Jytte Abildstrøm varmt anbefaler.

Hvordan ser du på fremtiden?

“Jeg har lige læst Ross Jacksons nye bog *En åndelig odysse*. Han siger, at i 2012 kommer der en ny renaissance. Vi kan blive kaldt vanvittige, men vi må tro på, at vi kan vende vækstsamfundet ryggen. Fire gange om året er jeg så afmægtig, at jeg tænker, hvad er det for et galmandsværk. Vi må tænke på kommende slægter, vi bliver nødt til at tænke anderledes. Jeg skammer mig ikke over at sige, at jeg tror på, at det hjælper. Og jeg er ikke den eneste.”

“Der mangler et filosofisk ydmygt verdensbillede, som på genial vis får fat i hjerterne på folk og siger 'Hvad har I tænkt?'”

simple living er vidunderligt! Der har været mange græsrodder før dem. Det er jo fuldstændig ligegyldigt, om de hedder NOAH eller simple living eller hvad, bare der er nogle, der kan slå igennem, så folk slår øjnene op.”

Institut for Fremtidsforskning spør ikke den store fremtid for simple living udover som en niche for eliten. Har de ret?

“Det er dér, kæden ryger

køkkener. Medierne hælder også vand på den mølle. Jeg har ikke tv, men journalisterne præges, fordi når de helt deroppefra siger dét, så er det nok sådan. Der er det igen, at man skal være fuld af anstand og ynde og sige: 'Hvor er det rystende, at en fremtidsforsker har så snævert et menneskesyn.' Fordi hvis man satte sig lidt højere op og kiggede ned på Jorden, så ville man kalde simple living for en 'ignition', et startskud.

For at kunne formidle grønne råd og bæredygtig livsstil skabte Jytte Abildstrøm Det Økologiske Inspirationshus ved siden af Riddersalen på Frederiksberg. Her kan man se en række byøkologiske initiativer: solceller, solfanger, masseovn, vandtrappe, regnvandsopsamling, naturlig ventilation, jordlunge, rodzonerenensning af indeklime osv. (www.byoko.dk)

Velkommen til Plan Ø

Årstidernes fletværk er enkle – og komplekse i deres påvisning af øens tavse endelighed, kun omkranset af havets ubrydelige rytme og dets lægende langsomhed. Ølivet er ikke enklere end bylivet, men ølivet åbner op for værdier, som rummer nogle sammensatte kvaliteter, der sjældent fanges levende i bylivets massive og regulerede sanseindtryk. (Foto: Hanne Schultz/net-lodsens.dk)

■ Af Jørgen Rasmussen

Jeg flyttede fra Sjælland til Omø (hvor der bor ca. 200 mennesker) midt i Storebælt for et par år siden, og ø-tilværelsen har efterhånden vist sig at blive en yderst levende sammensmeltning af natur, socialt ø-liv og nogle overvejelser godt på vej til en formuleret *ø-filosofi*. Den filosofi spørger om, hvorvidt et liv her på Omø kan udlægges som en iscenesættelse af idéen om det enkle liv i almindelighed, såvel som ét bud på en *økosofisk dannelsesproces* i særdeleshed. En proces hvor man kan erfare og erkende sig selv som en del af en større kompleks sammenhæng af natur og menneske.

Man må gerne være lidt forrykt for at bo her, og have indtil flere erhverv og talenter. Og det gør vi så efter hver vores bedste evne i det sociale netværks ud-bredte bytteøkonomi, overskuelighed og gennemsigtighed, for øens helhed og for havets endnu større helhed.

Menneskelige kvaliteter, forandringer og hverdagens sammenhænge er på deres egen stilfærdige måde langt mere synlige, og alt andet end kedelige. Færre mennesker kan sagtens fylde ens synsfelt ud (uden at flimre!). Og langsommelighed er essentiel, det vil sige konkret og effektiv sindighed, hvor gøremål får en sund og opbyggelig varighed – lige midt imellem fordybende

ladhed og diskret effektivitet. Ikke et øjeblik længere!

I mange landsbyer kan man slippe helskindet igennem uden at sætte sig spor – selv til fods! En ø er derimod noget så befriende som muligheden for at sætte sig spor, at blive sin egen historie og selv kunne se sine bevægelser i et kraftfelt, hvor vi i et slags selvvalgt skæbnefællesskab *lever og ånder* her og ikke bare kan tage væk, uden at øen rent faktisk forandrer sig. Dan Turèll siger et sted, at storbyens største kvalitet er koblingen af altid at være til rådighed og på samme tid være helt anonym. Herefter kan man nu karakterisere en ø som en storby på et højere plan: Her er vi altid til rå-

Forestillingen om det enkle liv er en smuk idé om en moderne tilværelse, hvor ønsker og behov danner en helhed. Men er det enkle liv enkelt? Udgør det enkle liv et bud på en dannelsesproces, man kunne kalde økologisk – eller økosofisk? En øboer deler sine oplevelser.

dighed for hinanden og naturen i det hele taget, og samtidig er man befriende anonym i forhold til al verdens ubrugelige larm. Udenfor akustisk rækkevidde, simpelthen!

Grænser og ideer smelter sammen

Her holder man sig flydende, også overfor den suspekta ide om, at alt absolut skal flyde. Vi foretrækker et ånderum ikke uden for verden, men netop lige hér midt i den, i en slags balance mellem at *blive* sig selv og *forblive* sig selv. Endelig rummer en ø en egensindig magi i sin geografiske afgrænsethed, som også betyder noget for vores eksistentielle indsigt i livets endelighed,

eller livets cirkel, hvor faserne igen og igen vender tilbage på nye, virkelige måder.

Disse erfaringer sætter fokus på erkendelser om det enkle liv: Er det enkle liv egentlig enkelt? Ikke uden videre. Forestillingen om det enkle liv er en dragende tankefigur, men problematisk i sin mytologiske udformning, fordi den nemt forfører sine brugere og forenkler, ja alvorligt reducerer, en økologisk forståelse af kompleksitet. Et aktuelt eksempel på dette er den amerikanske inspirerede simple living-bevægelse, som sælger mange billetter herhjemme for tiden. Der er masser af opbyggelige ideer i udgangspunkterne, men jeg håber ikke, at konceptet forsvinder i overskrifter og komfortable godtkøbsbudskaber, som risikerer at fungere som loyal modsætning til samfundets udviklingsbesættelse i øvrigt.

Økologi, økosofi og nye dannelser

Ø-livet er på én gang gennemsigtigt og sammensat. Derfor kan ø-livet ses som et afsæt for nogle kulturbærende værdier såsom mangfoldighed og autenticitet, og noget så suspekt som glæde, som de andre dele af samfundet risikerer at kunne lære noget af. Økologiens inspiration, tanke-sæt og livsformer har spillet en væsentlig rolle i de seneste årtier, først og fremmest tilvejebragt af økologiske fødevarerproducenters utrættelige indsats med at skabe reelle muligheder for et sundt forhold mellem naturen og menneskets krop. Og hvorfor standse de økologiske omlægninger hér?

Udvid økologi til også at omfatte *processer, tankegange og liv i en økologisk form*, der for alvor udforsker forskellighed og samspil på nye overraskende

måder. Hvorfor ensrette verden, når den allerede rummer en mangfoldighed.

Det betyder primært, at økologiens øjenåbnende netværksperspektiver må udvides med *økosofien* (alias øko-filosofien), idet økologi som videnskab ikke i sig selv kan forholde sig til alle de etiske, værdimæssige og metafysiske spørgsmål, som skal holde vandene åbne og sørge for at vi har et levende forhold til naturen. Norske økosoffer som Arne Næss og Sigmund Kvaløy har de seneste 30-40 år bidraget til filosofiske tankegange, som tager fat på betydninger og konsekvenser af økologiens indlejring af mennesket midt i naturen: Radikale opbrud fra den antropocentriske tradition siden Renæssancen, opstilling af en enhedsfilosofi, som indstiller sig på at være modtagelig overfor naturens symbolsprog og signaler for at kunne sprogliggøre vores inderste følelser og intuition, og så ellers en banebrydende forkærlighed for at forbinde alting; det største med det mindste – “bjerge med insekter”, det selvfølgelig med det uigennemskuelige, og helt afgørende; *Det teoretiske med det praktiske*, – især hvordan vi helt konkret får økologiske værdier omsat i praksis. Der findes for eksempel allerede økologiske pengeinstitutter, som intenst arbejder med en anden form for økonomisk helhedstænkning, hvor banken er et dynamisk udgangspunkt for et socialt fællesskab af kunder, tjenesteydelser og arbejdsopgaver. Pengene anvendes til grønne initiativer og således tjener de et naturligt formål.

Arne Næss' filosofi arbejder også med at ombryde traditionel filosofisk antropologi. I denne optik bliver det enkelte selv

Udgangspunktet for Omøs enkle liv er stilheden, der selvfølgelig aldrig er fuldstændig; dog gennemtrænger den på sin egen måde alt andet og synliggør tiden, så man umærkeligt føler sig som en del af noget større. (Foto: Hanne Schultz/net-lodsen.dk)

aldrig en isoleret størrelse, men tværtimod i stand til at vokse og udvikle et *økologisk selv*, som i takt med sine identificerende samspil med andre livsformer danner nye inderlige netværk for at opløse menneskeartens tendens til isolation.

Og det er omtrent hér idéen om *økosofisk dannelse* opstår. Dannelsesbegrebet er kommet på fode igen, og lever nu mere ubundet af antik åndstradition, såvel som af Fru Gads subtile anvisninger. Det drejer sig her ikke kun om at være på omgangshøjde med senmodernitetens flimrende mønstre, men også om en anderledes vandret, det vil sige konkret dannelsesproces, som ikke er bange for at indfælde sig i naturen, sanse og tænke ud fra dens magi og righoldige symbolsprog. Dette medfører en oplagt mulighed for at udvide den toneangivende individualisme indefra og forstå sig selv som del af noget større.

Økosofisk dannelse skal på den politiske dagsorden

Ø-livet er i sin enkelhed såvel som sin kompleksitet en metafor på en samfundsstrategi, som er ved at vise sig i langsom-by-bevægelsen. Det er idéen om den bevidste besindighed, som skaber en konstruktiv modvægt til 140 km/t-samfundets irrationale litet.

Så – *det enkle liv er ikke enkelt, men komplekst i økosofisk forstand*. Betingelserne for at leve ud fra denne mulige kompleksitet er til stede, men er de også til rådighed? En økosofisk dannelse midt i kulturens og samfundets nuværende blindgyder i overflod, desorientering og selvforførelse skal komme fra en mangfoldighed af nye tiltag, som peger udad og gennem vores fælles erkendelser af livsformer, der vil et mere respektfuldt samspil med naturen og vores egen indre naturs værdier. Et økologisk filosofisk indlæg som dette bør slutte af med en opfordring til læseren: Hvordan udvikler vi en økosofisk dannelse, som kan bevidstgøre os om naturens symbolsprog, og på længere sigt omforme dannelsens indsigt til nye politiske dagsordener?

Jørgen Rasmussen (j.ras@mail.dk) er filosofisk dannelseskonsulent og foredragsholder.

Litteratur:

Arne Næss. *Økologi, samfunn og livsstil*. Oslo, 1974/1991.
Sigmund Kvaløy. *Økopolitikk og økofilosofi*. Oslo, 1979.
Tema: Slow cities og det gode liv. Foreningen Dansk Byøkologi nr.2, 2003.
Nogle foretrækker bank – andre andelskassen i Slagelse. Grøn Hverdag nr. 4, 2004.

Kan vi klare

George W. Bush er præsident i endnu fire år i USA, men hvad betyder han og hans administration for det amerikanske og det globale miljø? Global Økologi har spurgt Ralph Nader, en demokrat og kigget på hvad ledende amerikanske græsrodsbevægelser spår om de næste fire år.

Fire år til

■ Af Kevin Zeese, talsmand for
Ralph Nader

Præsident George W. Bush er i gang med sin anden valgperiode. Men folk bør opdage, at det vi i virkeligheden får at se ikke bare er fire år mere, men en fortsættelse af et toparti diktatur som udenrigspolitisk ligger under for det militær-industrielle kompleks og indenrigspolitisk domineres af de store selskaber. Hverken demokratiske eller republikanske præsidenter har holdt sig tilbage med hensyn til at bruge militær magt og økonomisk magt, og de retter sig efter de amerikanske erhvervsinteresser både hjemme og ude.

Hvad kan vi forvente af præsident Bush de næste fire år? Hans program er endog mere konservativt end i hans første periode.

Men USA's generelle udvikling vil fortsætte. I de næste fire år kan vi forvente at:

- Forskellen mellem rig og fattig vil øges. Med flere middelklasse- og arbejderfamilier skubbet ud i fattigdom mens flere millionærer kommer tæt på at blive milliardærer.

- Det militær-industrielle kompleks og det interne sikkerhedsapparat vil fortsætte med at vokse med forøgede udgifter, som tages fra det amerikanske folks grundlæggende behov og med forøgede tab af civile rettigheder.
- Regeringsfinansiering (lån) baseret på troskab vil øges – som belønning for religiøs loyalitet overfor Bush administrationen – men forskellen mellem de store værdisæt (baseret på troskab og tradition) og Wall Street værdierne, som er baseret på de velhavendes udbytning af den amerikanske økonomi bliver mere tydelig.
- De valgte embedsmænd fra de to partier repræsenterer i mindre og mindre grad befolkningen, da USA bevæger sig længere og længere bort fra Lincoln's løfte om et land "fra, hos og for folket" og mere og mere de store selskaber, hvis interesser dominerer USA's politik. De to partier – som trues stadig mere af en offentlighed som ikke er medlem af noget parti – gør det endnu vanskeligere for andre partier og uafhængige at komme med på stemmesedlen.

- Tegnene på alvorlige miljøkatastrofer – som påvirker klima, landbrug, luft, vand og land – vil fortsat blive ignoreret da Bush administrationen gør det nemmere for virksomhederne at forurene.

Den gode nyhed er, at mens denne udvikling fortsætter så vil befolkningens bevidsthed også udvikles. En folkelig progressiv bevægelse vil få fodfæste når samfundslærens beskrivelse af USA som det største demokrati, et land grundlagt for "we the people" og et land hvor folk bliver retfærdigt belønnet for deres arbejde, bliver indlysende falsk. Til sidst vil det være denne folkelige bevægelse som skaber det vigtige paradigmeskift til et spillelevende demokrati, en økonomi som retfærdigt fordeler velfærd, til en udenrigspolitik som anerkender vejen til fred og sikkerhed og tager front mod mangel på demokrati og uretfærdig fordeling af verdens ressourcer.

Folket har behov for at blive vækket og organiseret. Bush administrationens ekstremisme og demokraternes ineffektivitet vil fremskynde denne udvikling.

De første fire år med Bush

Den amerikanske græsrodsorganisation, the Natural Resource Defence Council (NRCD) har i en ny rapport opstillet en længere liste over Bush regeringens beslutninger på miljøområdet igennem de første fire år. Blandt andet siger NRCD at Bush har gjort det lovligt at dumpe spildvand urensset i USAs vandløb. Listen over Bush miljøtiltag eller mangel på samme findes i rapporten *Rewriting the Rules: The Bush Administration's First Term Environmental Record*.

<http://www.nrdc.org/legislation/rollbacks/rollbacksinx.asp>

Det Hvide Hus har også lavet en opgørelse over Bushs miljøtiltag de sidste fire år.

Se mere her:

<http://www.whitehouse.gov/infocus/environment/>

fire år mere?

Den amerikanske kunstner og provokatør Jasper Johns arbejder med nationalisme og patriotisme. I forsøget på at indfange nationen har han blandt andet malet dette Stars and Stripes i 1957.

I midten af januar viste en meningsmåling i Washington Post/ABC News at 65% af befolkningen ikke forventer at Bush vil forbedre sig på miljøområdet.

I starten a januar viste en meningsmaaling i USA Today/CNN at der i dag er 45 % af den amerikanske befolkning der er imod Bush miljø-prioriteringer. Det samme tal sidste år var 37%.

Kan vi klare

Fire år mere med hjertesmerter

■ Af Clarence Williams

Blandt de, som har udtrykt mest frygt og vrede over at have tabt et tæt valgkapløb, har miljøorganisationerne følt smerten over ikke at have fjernet Bush fra Det Hvide Hus. De sørger først og fremmest fordi mange traditionelt liberale og venstreorienterede organisationer i de sidste fire år bittert har beklaget sig over regeringens lukkethed.

Nødblussene er allerede skudt op fra grønne grupper rundt om i landet og signalerer en forberedelse til at genoptage kampen. De går måske en mørk tid i møde.

Langt fra retorik til handling

Med Bush's sejr på 51 % og Republikanernes kontrol over begge de lovgivende forsamlinger har disse grupper kun meget lidt håb om at klimaet vil være dem gunstigt. Skønt administrationen har gjort små tilnærmelser til miljøforkæmperne efter genvalget, er der ikke mange tegn på, at den vil bevæge sig fra forsigtig retorik til større politiske fremskridt.

Bush nævnte miljøet i starten af sin årlige Tale til Nationen den 2. februar, hvor præsidenten fremlagde sin prioritering, men hans ord syntes kun at være koblet til luftkasteller som f.eks. udvikling af brint-biler. Imidlertid har regeringen ikke offentligt taget skridt til at underskrive Kyoto protokollen

eller tilsvarende internationale aftaler.

Præsidenten går balancegang for hurtigere netop nu for at han kan nå frem til at tillade olieeftersforskning i nuværende beskyttede naturområder. Det er en misforstået iver efter at forøge den nationale sikkerhed ved at mindske landets afhængighed af udenlandsk olie. Selvom kun få kan argumentere mod at USA har behov for at revaluere denne afhængighed, ville det være bedre at rette fokus mod at mindske forbruget og finde alternative, mere miljøvenlige energikilder. Et af Bush's forslag går i retning af udvidet brug af atomkraft.

John Adams, formand for National Resources Defense Council (NRDC) en græsrodsbevægelse som ikke fik mulighed for at støtte nogen politisk kandidat, advarede efter valget mod at miljøet ville gå sin undergang i møde.

“Det vil begynde indenfor de næste par måneder med lovgivning, som vil sende en invasion af kædesave og borerigge ud i de sidste naturlige statsskove – som vil give forurenerne ret til at fortsætte med at sende giftigt kviksølv ud i luften mindst frem til 2025, og vil tillade vandrensningsevner at dumpe ubehandlet spildevandsslam i vores vandløb”, skrev John Adams.

Ny (gusten) havpolitik

Disse emner er kun toppen af en lang liste over miljøforkæmpernes klager over regeringens poli-

Atomkraft, flere olieboringer og gusten havpolitik. Det er nogle af de tiltag Bush har lovet de næste fire år. Den demokratiske journalist Clarence Williams fra The Washington Post beklager sig til Global Økologi.

tik. Regeringen har, under valgkampen, næsten totalt manglet evnen til at lytte til råd udefra, endog til kritik fremsat af mange traditionelt konservative røster.

Det Hvide Hus rakte allerførst en olivengren ud til miljøforkæmperne i december, ved på ministerplan at oprette et Udvalg for Havpolitik, som vil få mandat til at udarbejde en samlet strategi mod overfiskning, forurening og ødelæggelse af habitatområder. Imidlertid beklager mange, at der stadig mangler vedtagelse af flere vigtige forslag, som var indstillet fra de grupper som studerede disse emner sidste år.

Det ser ud til at blive endnu et eksempel på store politiske tomme ord, med det formål at lukke munden på den utilfredse del af offentligheden, uden at sætte nogen af kerneværdierne på spil. I følge den politiske snak ser det ud til, at den anden Bush-periode fortsat vil handle om terrorisme og krig, røde og blå stater og moralværdier – tendenser som ikke må modarbejde hinanden. Og som dette valg viste, er amerikanerne, bortset fra nogle traditionelt liberale grupper i samfundet, stadig utilbøjelige til at stemme ud fra miljømæssige spørgsmål.

Sikkerhed fylder mere end miljøet

I samme grad som gennemsnitssamerikanerne bekymrer sig om rene vandløb, nationalparker og lave benzinpriser, må logikken

nu bruges til at lægge kraftigt pres på det officielle Washington (forfatteren indrømmer at køre i et benzinslugende monstrum, en SUV, efter uden held at have brugt et år på at finde en overkommelig hybridbil).

Bush synes at være blind for fornuft når det gælder Midtvesten. Regeringen har allerede et klart mandat fra den amerikanske vælgerskare, til at fortsætte sin kurs.

Den afgørende udfordring for den amerikanske miljøpolitik vil først komme efter at sådanne tiltag er gennemført side om side med moralværdier, økonomien og den nationale sikkerhed. Mens der er krig i Irak og Afghanistan og svingende markeder medfører højere benzinpriser, vil amerikanerne nok være langsomme med at forlange en ændring og Bush-regeringen kan fortsat holde dørene lukkede for en mere synlig miljøpolitik.

For afgørende at fjerne frygten, må denne regering finde fremsynet og give plads for både fejltagelser og synspunkter udefra. Det bliver en prøve som både regeringen og den grønne opposition må bestå. Uden denne ændring vil den hjertesorg som blev skabt den 3. november give genlyd de næste fire år.

Clarence Williams er amerikansk journalist og ansat på The Washington Post i USA.

Artiklerne side 18-20 er oversat af Bent Kristensen.

USA viste sit sande ansigt på klimatopmøde i Buenos Aires

Tusindvis af delegerede og NGO'er deltog i klimatopmødet stort set alle bekymrede for de globale konsekvenser af drivhuseffekten.

Klimatopmødet (COP10) i Buenos Aires i december måned blev en styrkeprøve mellem EU og USA om fremtiden for Kyoto-protokollen efter 2012.

■ Tekst og foto af Søren Dyck-Madsen

COP10 var mit første klimatopmøde. Jeg deltog i den danske delegation på vegne af Det Økologiske Råd og 92-gruppen, sammen med John Nordbo, koordinator i 92-gruppen. For en nybegynder er et topmøde noget af en udfordring. De første tre-fire dage forstod jeg ikke meget af det "kodesprog", som blev talt på møderne, hvor der blev forhandlet om 20 forskellige større eller mindre detaljer, som helst skulle på plads før Kyoto-protokollen træder i kraft den 16. februar 2005.

Det var som om, at alle andre havde været med i processen i årevis, og når der f.eks. blev henvist til SCP7, så vidste alle,

hvad det betød undtagen mig. Ret hurtigt lærte jeg dog, hvad forkortelserne dækkede over, så jeg kunne skelne mellem rene tekniske sager og de mere politisk vigtige sager.

SCP7 betyder beslutning 5 vedtaget på det syvende klimatopmøde (COP7), der foregik

“USAs holdning til seminarerne og den rolle, man spillede i andre forhandlinger på konferencen, viste imidlertid, at den amerikanske regering nu har skiftet kurs og direkte modarbejder, at andre lande gør en indsats for at begrænse udledningen af drivhusgasser”

i Marrakesh. SCP7 omhandler kort hvorledes, de rige lande skal kompensere de fattige lande for de skader, som klimaforandringer skabt af de rige lande, påfører de fattige lande. En særlig krølle er, at SCP7 også indeholder en bestemmelse om, at de olieeks-

porterende lande skal have kompensation for tabte olieindtægter, hvis det lykkes at begrænse den globale brug af fossil energi.

Et uskyldigt forslag

Det spørgsmål, som endte med at tiltrække sig allermost opmærksomhed på klimakonferen-

cen, var et tilsyneladende uskyldigt forslag fra Argentina om, at man begyndte at beskæftige sig med udformningen af fremtidens globale klimaregler, nu da Kyoto-protokollen ville træde i kraft. Forslaget gik i sin enkelhed ud på, at der skulle afholdes

et par seminarer om sagen inden den næste års klimakonference (COP11), som samtidig bliver det første formelle partsmøde for de lande, der har ratificeret Kyoto-protokollen.

EU blev relativt hurtigt forslagens stærkeste støtte. Andre vestlige lande, nogle små ø-stater og enkelte andre u-lande var også for. USA forsøgte derimod at udvande forslaget til uigenkendelighed. USA ville kun acceptere, at der blev holdt et seminar, hvis det ikke havde noget med perioden efter 2012 at gøre, ligesom seminaret ikke måtte rapportere resultatet af drøftelserne til næste partskonference. Saudi Arabien og andre OPEC-lande samt Indien var på samme linie.

På ministerdelen af klimakonferencen redegjorde Paula Dobriansky, USAs viceudenrigsminister, for USAs syn på klimasagen. Hendes budskab var, at den bedste måde at leve op til målet om at holde menneskeskabte klimaforan-

dringer på et uskadeligt niveau, er at skabe økonomisk vækst. Klimaindsatsen bør baseres på en "bottom-up"-tilgang, hvor lande melder deres egne initiativer ind, og hvor der på internationalt plan udveksles informationer og gøres status over indsatsen.

Den amerikanske holdning er en skærpelse af de seneste års linie, hvor USA har søgt at give indtryk af, at man var indstillet på at bekæmpe menneskeskabte klimaforandringer, men ville gøre det på sin egen måde, mens andre lande kunne fortsætte med Kyoto-protokollen. USAs holdning til seminarerne og den rolle, man spillede i andre forhandlinger på konferencen, viste imidlertid, at den amerikanske regering nu har skiftet kurs og direkte modarbejder, at andre lande gør en indsats for at begrænse udledningen af drivhusgasser.

EU's linie mere visionær

EU's ministre præsenterede en anden vision for det internationale klimasamarbejde. I generaldebatten tog en række ministre ordet og gav udtryk for, at den langsigtede indsats skal indrettes, så stigningen i den globale middeltemperatur kan holdes under 2 grader Celcius.

Tyskland gav udtryk for, at hvis 2 grader-målet skal holdes, så vil det kræve en halvering af de globale udledninger af drivhusgasser i 2050. Tyskland arbejder derfor for, at EU sætter sig som mål at reducere sine udledninger med 30% i 2020, og tyskerne er parate til selv at gå i spidsen med reduktioner på 40% i 2020 (i fht. 1990-niveauet).

Den danske delegation med miljøminister Connie Hedegaard (K) i spidsen stod fast på, at det ikke nyttede noget, at EU viste sig for følgagtig over for USA. I

“For en nybegynder er et topmøde noget af en udfordring. De første tre-fire dage forstod jeg ikke meget af det “kodesprog”, som blev talt på møderne”

flere tilfælde var det danskerne, som måtte lægge en bremse på det hollandske formandskabs tendens til at opgive EU's holdninger for let.

Miljøorganisationerne spiller med

En lang række miljøorganisationer, herunder WWF Verdensnaturfonden og Greenpeace, deltager i klimatopmøderne organi-

Tangoen har fået nyt liv i Argentina. Der er masser af lokale tangosteder og optræden for turisterne som her på pladsen i San Telmo kvarteret i Buenos Aires.

seret i Climate Action Network (CAN). Det har betydning, hvad CAN mener i påvirkningen af de enkelte lande. CAN er næsten en aktør på linje med de forskel-

lige landegrupper, men CAN er dog i betydelig grad afhængig af informationer fra de forskellige lande og deres forhandlinger for at kunne agere og påvirke tilbage til landenes forhandlingsdelegationer.

Det var derfor vigtigt, at vi danskere og nogle få NGO'er fra andre landes delegationer på et tidligt tidspunkt kunne informere CAN om, hvor den store styrkeprøve mellem EU og USA ville stå. CAN støttede den danske og dermed EU-flertallets linie og lagde pres på de USA-følgagtige lande for at undgå udvanding af EU's fremdrivende rolle, som var den eneste mulighed for at komme videre på COP10.

Resultatet

Resultatet

Det virkelige resultat af COP10 og styrkeprøven mellem EU og USA skal findes mellem linjerne og er rimeligt positivt, idet det lykkedes for EU, CAN og en række enkeltlande at få sat tiden efter 2012 eftertrykkeligt på dagsordenen i alle lande. Der

var en klar positiv udvikling i holdningen hos lande som Brasilien, Argentina, Sydafrika og til dels Kina til at vedkende sig, at man skulle spille en rolle i begrænsningen af klimaforandringerne samtidig med, at man skulle have mulighed for fortsat vækst og stigende energiforbrug. Mulige veje til dette er mål for udvalgte sektorer, for energieffektivisering og for fremme af vedvarende energi.

Også hos gruppen af de fattigste lande var der holdningsændringer at spore, idet mange lande gav udtryk for, at det var vigtigt at gøre en indsats for at lappe på skaderne efter klimaforandringer, og at uden en begrænsning af årsagerne til klimaforandringerne, ville det være en håbløs opgave. Især gruppen af små ø-stater gav klart udtryk for denne holdning.

EU formåede i det store hele at stå sammen om en forholdsvis ambitiøs klimapolitik, men det står også klart, at EU endnu ikke har udviklet en fælles vision for, hvordan Kyoto-protokollen skal udvikles efter 2012, så udledningen af drivhusgasser kan bringes ned på et niveau, så klimaet stabiliseres.

Søren Dyck-Madsen (soeren@ecoouncil.dk) er civilingeniør og fagmedarbejder på Det Økologiske Råds sekretariat.

Klimatopmødet COP10 blev dagligt omtalt i pressen i Buenos Aires – og kunne også ses på enkelte gadereklamer.

Mider og lus får Kenyas bønder til at se grønt

Diglyphus – et nyttigt insekt. Et kenyansk firma producerer nytteinsekter, der kan bekæmpe larveangreb på landbrugsafgrøder. Biokontrol af skadedyr kan blive en vigtig del af Kenyas grønne landbrug.

■ Af Henrik Egelyng

Demokratiet vendte i 2002 tilbage til Kenya i form af en regnbuekoalition og en ny regering under ledelse af Mwai Kibaki. Vejen var banet for ny fokus på landbrugets udvikling, som er helt central for Kenya. Landbrugssektoren står for 80% af beskæftigelsen i landområderne og 60% af eksportindtjeningen.

Den kenyanske regerings og de internationale donorerers politik er umiddelbart entydig: landbrugsudviklingen skal fremmes ved at skabe betingelser, som tillader markeds kræfter at trække landbrugssektorens vækst i gang. Vækstens konkrete indhold og fordeling fortæller de politiske dokumenter dog mindre om. Er det langsigtede mål eksempelvis at omlægge politikken fra en sektorøkonomisk orientering til i langt højere grad at fremme en bæredygtig udvikling?

Kenya har udarbejdet en strategi for, hvordan væksten skal genoplives – *Strategy for Revitalising Agriculture*. Produktiviteten skal op, den private sektors rolle øges, skatter skal sænkes, og produktionen mangfoldiggøres. Verdensbanken,

I Kenya har demokratiets genkomst bragt ny fokus på landbrugsudviklingen. Årtiers "strukturtilpasning" har svækket bøndernes adgang til markeder og hjælpestoffer. Stagnerende eller faldende priser har mindsket bøndernes tilskyndelse til at producere. Det kan være svært at se, hvorfra ny vækst skal komme, og hvilken karakter, den vil få. Men der er lyspunkter at spore. Økologisk globalisering, bl.a. hjulpet på vej af miljøbevidste forbrugere i Nord, har skabt en efterspørgsel, som har startet en grøn vækst i dele af Kenyas landbrug.

USA, Tyskland og Sverige er eksempler på institutioner og lande som yder økonomisk bistand til kenyansk landbrug. Danmark og Danida har netop udarbejdet et program for landbrugssektorstøtte, et program som skal bistå Kenya med at gennemføre strategien. Blandt donorerne har der imidlertid hidtil været en begrænset diskussion om, hvilke instrumenter, der er bedst egnede til at guide udviklingen i en mere social og miljømæssig bæredygtig retning. Det må derfor være relevant at overveje donorerens politik, herunder om de konkrete aktiviteter og instrumenter, som donorerne bringer i spil, er netop de, som er bedst egnede til at fremme en bæredygtig landbrugsudvikling.

Kenyas blomstrende naturkapital

Kenya forsyner Nordeuropa med grøntsager, blomster og frugt, som dagligt flyves eller sejles til Europa. Det gælder blandt andet de klassiske røde roser, som blev genstand for opmærksomhed i Socialdemokratiets valgkamp. Der er næppe tvivl om, at fremtidige valgkammer vil efterspørge de "grønne" eller bæredygtige afrikanske ro-

ser, som Max Havelaar nu vil introducere også på det danske marked. De europæiske forbrugere kan således være krævende, når det gælder kvalitet og krav til de metoder, som har været anvendt i produktionen.

Kenya er i dag Afrikas ledende blomsterproducent, og

blandt fiskeørne og andre store rovfugle. Kenyas producenter har hidtil undgået at skulle leve op til miljø- og sundhedsstandarder, som det kendes fra Europa. Et højt forbrug af pesticider i kenyansk blomsterproduktion med arbejdsmiljø- og miljøproblemer til følge er dog

"Kenyas producenter har hidtil undgået at skulle leve op til miljø- og sundhedsstandarder, som det kendes fra Europa"

gartneri-industrien er nu landets hurtigst voksende sektor. Størstedelen af blomsterproduktionen foregår i landområder præget af fattigdom, som gartnerierne er med til at afhjælpe. Tre ud af fire af blomsterindustriens ansatte er kvinder, som skønnes indirekte at forsørge i alt en halv million kenyanere. Mange ernærer sig ved arbejdet i gartneri-industrien, som i år 2000 indbragte Kenya 1,5 mia. kr. i eksportindtægter.

Blomsterproduktionen har imidlertid miljøomkostninger, idet udsivning af sprøjtegifte fra blomsterplantagerne rundt om Lake Naivasha påvirker ferskvandssøens 350 fuglearter, heri-

nu kommet i fokus. Reduktion af pesticidforbrug og brug af biokontrol, f.eks. brug af nytteinsekter, er blevet et politisk emne. Blomsterproducenter organiseret i *Kenya Flower Council* har nu indført en mærkningsordning, hvor *Guldstandard* er produceret med minimal pesticidanvendelse – herunder brug af biologisk kontrol med nytteinsekter.

Biokontrol som grøn løsning

Den kenyanske virksomhed *Dudutech* producerer nytteinsekter, som bidrager til en landbrugsudvikling, som i højere grad baserer plantebeskyttelsen

på artsrigdom. Dudu betyder insekt på Kiswahili. Dudutech begyndte sin virksomhed i 2001 som Østafrikas første private biokontrol-virksomhed og den har givet pesticiderne konkurrence fra produkter baseret på naturens gratis goder. Dudutech har nu fire hektar produktionsareal, hvorfra nytteinsekter opformerer, pakkes og distribueres. Det gælder rovmidler og næbtægen orius – sidstnævnte sælges som bredspektret rov-insekt mod blandt andet trips, blad- og mellus. Snyltehvepsen diglyphus er en yderst effektiv parasit mod visse larvearter. Dudutech har haft succes med at sælge diglyphus, og larveangrebene skal nu i mange tilfælde være bragt ned under skadetærsklen. Repræsentanter fra Dudutech besøgte i 2004 Danmark på en invitation fra Danida.

Kenya har med sin rigdom af biodiversitet et stort potentiale for at slå ind på en mere bæredygtig udviklingsvej for plantebeskyttelse. Biokontrol, som beskrevet ovenfor, repræsenterer

“Kenya har med sin rigdom af biodiversitet et stort potentiale for at slå ind på en mere bæredygtig udviklingsvej for plantebeskyttelse”

en mulighed for et spring mod et bæredygtigt landbrug. En sådan udvikling kræver imidlertid vilkår og spilleregler, som yderligere fremmer brugen af biologisk bekæmpelse – også i afrikansk landbrug generelt, hvor klassisk biologisk bekæmpelse af skadedyr har vist sig af væsentlig

betydning i vigtige afgrøder. Det gælder eksempelvis nytteinsekter, som bruges som naturlige fjender til den “grønne mide”, der angriber kassava – den afgrøde, som er helt afgørende for 100 millioner afrikaneres føde- og ernæringsikkerhed.

Fremtidens landbrug i Kenya

Om den ovenfor beskrevne udvikling får lov at sprede sig fra de grønne markedsnicher til en bæredygtig landbrugsudvikling i kenyansk landbrug som helhed, er det endnu tidligt at gisne om. Internationale regler for anvendelse af pesticider og krav fra miljøbevidste forbrugere er blot et par af de faktorer, som bestemmer i hvilken udstrækning, Kenyas landbrug følger et bæredygtigt spor.

Kenya må fremme en landbrugspolitik, som bygger på bæredygtig udvikling og som kan betjene sig af såvel direkte reguleringsinstrumenter – kvoter,

registreringer, kvalitetsnormer og offentlig infrastruktur – som markedsbaserede instrumenter; afgifter, tilskud og mærkningsordninger.

En forskningsindsats i relation til bæredygtig landbrugs- politik i afrikanske lande repræsenterer ligeledes et potentiale. Dansk udviklingsforskning kunne derfor rette sin opmærksomhed mod vilkårene og de institutionelle spilleregler, der gælder for en bæredygtig landbrugsudvikling, herunder de vilkår, som brugere og producenter af biokontrol arbejder under.

Henrik Egelyng (heg@diis.dk) er ph.d., cand. comm. i internationale udviklingsstudier og forsker ved Dansk Institut for Internationale Studier.

Kenya er i dag Afrikas ledende blomsterproducent, men produktionen har også omkostninger for miljøet. I mange plantager anvendes store mængder sprøjtegifte, der forurener vandmiljøet. På billedet ses en blomsterplantage ved Lake Naivasha. (Foto: Jena Webb)

Ryddet mangroveskov forstærkede tsunami-katastrofen

Dødstallet efter tsunamien i Asien nærmer sig 300.000. Katastrofens omfang blev forstærket af, at beskyttende mangroveskov er blevet ryddet og koralrev ødelagt over de seneste 30 år. Den indiske miljøekspert, Devinder Sharma, forklarer hvordan.

Satellitbilleder af Aceh på den nordlige spids af Sumatra, Indonesien før og efter tsunamien 26. december. I Aceh blev mere end 110.000 mennesker dræbt af tsunamien. Indonesiens minister for skovbrug, Malam Sambat Kaban, erkender, at landet har mistet omkring 30% af den oprindelige mangroveskov, og at mangroven ville have kunnet give beskyttelse mod tsunamisens bølger. Regeringen starter til april et genplantningsprogram til 120 mio. kr. "Tsunamien i Aceh fik os til at indse, at vi må sætte kul under denne proces," siger Kaban til Reuters (25. januar 2005).

Satellitbilleder: National University of Singapore (www.crisp.nus.edu.sg/tsunami/tsunami.html)

■ Af Devinder Sharma

Da de første rapporter om ødelæggelserne fra tsunamien dræbende bølger begyndte at strømme ind, spurgte en nyhedsoplæser på TV-kanalen *Aaj Tak* den korrespondent, der rapporterede fra ødelæggelserne i Tamil Nadu i Sydindien: "Er der noget overslag over, hvor meget dette vil koste erhvervslivet? Kan du finde ud af det? Det er vigtigt for vores erhvervsledere at vide."

Studieværten var ikke klar over, at tsunami-katastrofen blev forværret af en politik, der prioriterede økonomisk vækst højere end menneskeliv. Den var resultatet af et vanvittigt økonomisk system – ledet af Verdensbanken og Den Internationale Valutafond (IMF) – som går ind for en ikke-bæredygtig vækst til gavn for ganske få mennesker.

Rejeindustrien ødelægger mangroverne

Siden 1960'erne er store strækninger på den asiatiske kyst blevet indtaget af industrialiserede reje-firmaer, der har oprettet en betydelig mængde miljøskadelige havbrug. Produktionen af rejer, der i 2000 nåede op på over otte milliarder tons, har allerede un-

dergravet de mest sårbare økosystemer. "Rape-and-run industrien", som FNs landbrugsorganisation (FAO) engang kaldte den, blev i vid udstrækning finansieret af Verdensbanken. 72% af verdens rejebrug findes i Asien.

Væksten i rejebrugene skete på bekostning af de tropiske mangrover, som hører til de vigtigste økosystemer i verden. Mangrovesumpe beskytter kystregionerne mod de store bølger og fungerer som bølgebrydere i

"Væksten i rejebrugene skete på bekostning af de tropiske mangrover, som hører til de vigtigste økosystemer i verden"

forhold til cykloner. Mangrover er yngleplads for tre fjerdedele af de fiskearter, der opholder sig i mangrovesumpene som en del af deres livscyklus, og som fiskes kommercielt. For hver hektar mangroveskov, der bliver ødelagt, forsvinder der skønsmæssigt 800 kg fisk.

Mangrover er en af verdens mest truede habitater, men i stedet for at satse på at genplante mangrovesumpene, har en fejltagtig økonomisk politik fremskyndet dens forsvinden. Verdens-

banken har vendt det døve øre til de mange advarsler fra miljøforkæmpere og økologer.

Rejedyrkingen fortsatte med at efterlade sig sine ødelæggende spor og udslettede mere end halvdelen af verdens mangrover. Siden 1960'erne har havbrug i Thailand resulteret i tabet af mere end 65.000 hektarer mangrover. I Indonesien mistede Java 70% af sine mangrover, Sulawesi 49% og Sumatra 36%. Så meget at da tsunamien slog

til med fuld kraft var tømmerfirmaer i fuld gang med at fælde mangrover i Aceh-provinsen i Indonesien med henblik på eksport til Malaysia og Singapore.

I Indien er mangrovelaget blevet reduceret til mindre end en tredjedel i løbet af de sidste tre årtier. Mellem 1963 og 1977 – tiden hvor havbrugsindustrien tog fart – ødelagde Indien næsten 50% af sine mangrover. Lokale samfund blev med magt fortrængt for at give plads til rejebrugene. I Andhra Pradesh

blev mere end 50.000 mennesker tvangsforflyttet og millioner spredt for alle vinde for at give plads til havbrugene.

Turismen langs kystlinien boomer

Boomende turisme i den asiatiske stillehavsregion er faldet sammen med de destruktive eftervirkninger af væksten indenfor rejeindustrien. I de sidste ti år voksede turiststrømmen og indtægterne fra turisme mere end i nogen anden region i verden – næsten dobbelt så meget som i de industrialiserede lande. Prognoser for 2010 indikerer, at regionen vil overgå Syd- og Nordamerika og blive verdens andet største turistområde med 229 mio. ankomster. Det, der bliver anset for en indikator for spektakulær økonomisk vækst, dækker i virkeligheden over enorme miljøomkostninger, som disse lande har haft og vil få i fremtiden.

I de to sidste årtier har hele kystlinien langs den Bengalske Bugt, det Arabiske Hav, Malacca Strædet og det Indiske Hav og stort set alt langs det sydlige Stillehav været genstand for massive investeringer i turisme og hoteller. Myanmar og Maldi-

Halvdelen af verdens mangroveskove er ryddet

Mangrover består af buske og træer, hovedsageligt fra mangrovefamilien, som man finder i mudrede sumpområder ved tro-

piske og subtropiske kystlinier og flodmundinger. De lave træer har tilpasset sig et liv i saltvand og udsender særlige rødder, der kan ånde, ned fra deres grene for at optage ilt fra luften. Mangrovesumpene er frugtbare yngleområder for fisk og skaldyr.

Forskere advarer om, at de unikke tropiske kystskove hører til de mest truede habitater i verden. Ifølge det USA-baserede

Earth Island Institute's Mangrove Action Project dækkede mangroveskove engang tre fjerdedele af de tropiske og subtropiske landes kystlinie, men kun halvdelen af disse områder er forblevet intakte i dag. Dette skyldes befolkningsvækst og ikke-bæredygtig økonomisk vækst, herunder erhvervelse af land til økonomisk og industriel udvikling, udbredt rejedyrkning og kemisk forurening.

verne led mindre under tsunamien, eftersom turistindustrien endnu ikke har spredt sig ud over mangroverne og koralrevene rundt om kystlinien. Det store koralrev omkring den maldiviske øgruppe opsugede meget af tidevandsbølgen og begrænsede derved tabet af menneskeliv til lidt over 100 døde. Koralrev modvirker det oprørte hav ved at bryde bølgerne. Tragedien er imidlertid, at mere end 70% af verdens koralrev allerede er blevet ødelagt.

Øgruppen Surin på Thailands vestkyst undgik på samme måde alvorlig ødelæggelse. Ringen af koralrev, der omgiver øerne, blev overskyldt af de rasende bølger, men stod fast og hjalp derved med at bryde tsunamien dræbende kraft. Mangrover er vigtige for mange koralrev ved at filtrere det dynd, der flyder til havs. Væksten i turisme, hvad enten den sker i økoturismens eller den magelige turismens navn, har imidlertid været med til at udrydde mangroverne og derved også ødelægge koralrevene.

Mangroveskov ville have beskyttet mod tsunamien

Hvis mangroverne var intakte, ville ødelæggelserne fra tsunamien have været langt mindre. Økologer fortæller os, at mangrover giver dobbelt beskyttelse: Det første lag af røde mangrover absorberer de første chokbølger med deres bevægelige grene og sammenfiltrede rødder i vandet langs kysten. Det andet lag af høje sorte mangrover fungerer som en væg, der modstår havets raseri.

Epicentret for tsunamien den 26. december 2004 lå tæt ved øen Simeuleu i Indonesien. Dødstallene på denne særlige ø var ekstraordinært lave, fordi indbyggerne besad den traditionelle viden om de tsunamier, der uundgåeligt opstår efter et jordskælv til havs. På øen Nias, som ligger tæt ved Simeuleu, havde mangroverne fungeret som en mur, der beskyttede folk mod ødelæggelse.

I Pichavaram og Muthupet i Sydindien blev tabene af menneskeliv og de økonomiske tab også lave efter tsunamien. Det skyldtes den tætte mangroveskov.

Det er tidligere sket i Bangladesh. I 1960 ramte en tsunamibølge kysten på et område, hvor mangrover var intakte. Der var ikke et eneste tab af menneskeliv. Senere blev disse mangrover fældet og erstattet med rejefarme. I 1991 blev tusinder af mennesker dræbt, da en tsunami af samme størrelse som i 1960 ramte den samme region.

Ligeledes formindskede de berømte mangrover i Bhiterkanika i Orissa (der også fungerer som yngleplads for forskellige skildpaddearter) effekten af "supercyklonen" i oktober 1999, der ellers slog over 10.000 mennesker ihjel og gjorde millioner hjemløse.

Udfordringen for udviklingslandene består i at lære af de teknologier, der allerede har bevist deres værd og som er blevet perfektionerede af lokalsamfundene. Bevarelsen af mangroverne er vigtig.

Hvem tager ansvaret?

Hvad vandt verden ved at promovere markedsreformer, der ikke tager hensyn til miljø og menneskeliv? Kan Verdensbanken retfærdiggøre sin finansielle støtte til havbrugs- og turistsektoren? Tag f.eks. rejsebrugene. Livscyklus for et rejsebrug er to til fem år. Dammene bliver derefter forladt og en masse giftigt affald efterladt sammen med ødelagte økosystemer, brudte lokalsamfund og udtørrede indtægtskilder. Rejsebrugene bliver

Mangroveskove kan komme sig

M. S. Swaminathan Research Foundation (MSSRF) i Chennai i Indien startede for mere end 15 år siden et program for at genoprette Indiens forsvindende mangroveskove. En af succeshistorierne var et projekt finansieret af det Canadiske Internationale Udviklingsagentur. Projektet dækkede seks mangroveområder langs Sydindiens østkyst og bidrog i perioden 1996-2003 til at genoprette 1.447 hektarer delvist ødelagt mangroveskov. MSSRF anvendte en flerstrengt strategi: Et første mål var at bevare og genoprette mangrover langs Indiens østkyst, et andet at oplyse de lokale samfund om risikoen for stormskader og om sikre fiskezoner og fiskedage.

Kilde: T. V. Padma. *Mangrove forests 'can reduce impact of tsunamis'*. 30. december 2004 (www.scidev.net)

udviklet på bekostning af de naturlige økosystemer, inklusive mangroverne. Hele denne cyklus bliver derefter gentaget i et andet uberørt kystområde. Det er blevet vurderet, at de økonomiske tab som følge af rejsebrugene er omkring fem gange større end de potentielle indtægter.

Turismen er ikke bedre. I Kerala i Sydindien, markedsført som "Guds eget land", ødelagde

man mangroverne i et desperat forsøg på at lokke turister til. Først efter tsunamien offentliggjorde regeringen planerne til et projekt til små 50 mio. kr., der skal beskytte Keralas kystlinie mod tidevandsbølger. Andre turistområder i Asien vil sandsynligvis begynde at genoverveje situationen. Det spørgsmål, der derfor er nødvendigt at stille, er, hvorfor vi er nødt til at miste en masse menneskeliv, hvis vi blindt efteraber markedsøkonomiens mantra? Hvor mange flere mennesker skal dø og hvor mange millioner blive hjemløse, før vi indser den alvorlige fejltagelse, der ligger i ikke at kontrollere markeds kræfternes frie spil?

Devinder Sharma (dsharma@ndf.vsnl.net.in) er en New Delhi-baseret analytiker, der beskæftiger sig med fødevare- og landbrugspolitik. Devinder Sharma har tidligere skrevet til *Global Økologi: International landbrugsforskning bliver kommerciel*, oktober 2004 og *Indiens landbrug – tilbage til start*, maj 2004.

Oversættelse: Niels Henrik Hooge

Er atomkraften på vej frem?

■ Af Niels Henrik Hooge, Kim Ejlertsen og Palle Bendsen

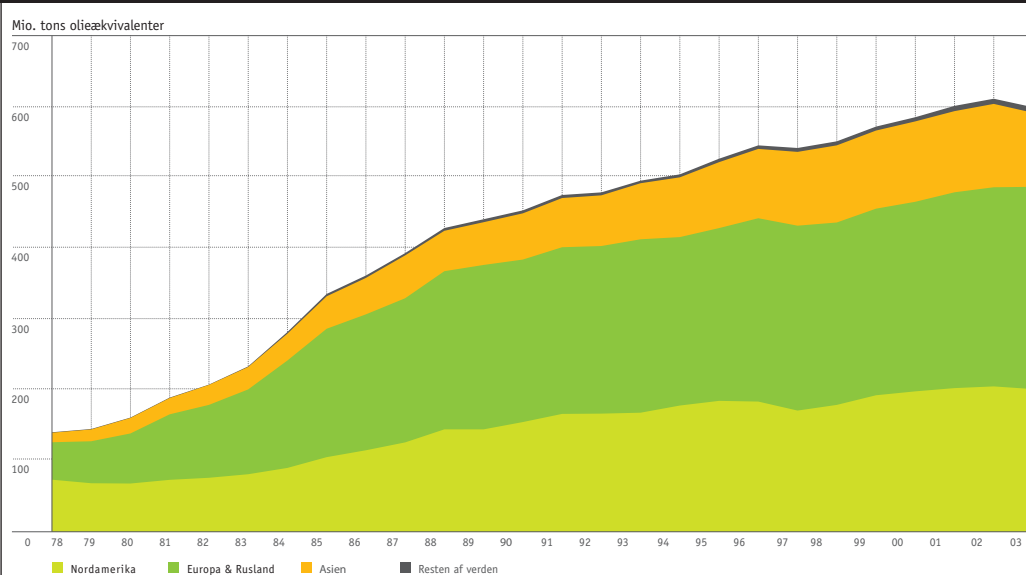
Dele af pressen har i den senere tid bragt historier om, at a-kraften skulle være på vej frem efter mange års tilbagegang. De angiver, at årsagen til renæssancen er hensynet til drivhuseffekten, idet a-kraft ikke udleder CO₂ som andre energikilder. Der er dog ikke mange facts, men mange myter og ønsketænkning. Et godt eksempel er den svenske regerings nylige beslutning om at lukke Barsebäckværket i 2005. Lukningen kan ikke betegnes som en undtagelse, der skyldes særlige politiske omstændigheder, men som det første skridt i en ambitiøs omlægning af hele det svenske energisystem. Hensigten er at afvikle alle a-kraftværkerne for på længere sigt at basere Sveriges energiforsyning på vandkraft og anden vedvarende energi.

Udgangspunktet for pro-atomkraftkampagner i Danmark og andre steder er generelt det samme: Atomenergiens fordele for økonomien bliver lovprist, og dens risici bagatelliseret eller beskrevet som teknisk løselige. Samtidigt bliver den vedvarende energi beskrevet som økonomisk urentabel og dens potentiale nedtonet. Selvom denne retorik næppe vil kunne gøre atomenergien til et mere attraktivt valg i Danmark, er den skadelig, fordi den kan svække danske politikeres indsats for at atomkraften afvikles i EU.

A-kraft produceres kun i et begrænset antal lande i verden. Kun 31 nationer driver a-kraftværker. I dag er der 442 reaktorer i drift. De seks største producenter af a-kraft er USA, Frankrig, Japan, Tyskland, Rusland og Sydkorea, der producerer ca. 3/4 af verdens samlede elektricitet.

Omkring 4000 flere atomreaktorer skal der til, hvis Kyoto-målene om begrænsning af udslippet af drivhusgasser skal nås. De tre forfattere ser på, hvilken rolle atomkraften kan spille fremover.

Produktion af energi fra atomkraft

I 2003 faldt produktionen for kun anden gang i a-kraftens historie. Det skyldes tilbagegang i produktionen i USA og Japan, verdens største hhv. tredjestørste producent. Atomkraft står i dag for 3% af verdens energiproduktion. Kilde: BP

Tal på a-kraftens fremtid

I 1987 stod a-kraften for 16 % af al elektricitetsproduktion i verden, og det gør den stadigvæk. Det svarer til blot 3% af energiproduktionen. I slutningen af juni 2004 forsøgte det Internationale Atomenergiagentur (IAEA) – atomkraftindustriens interesseorganisation – at sætte tal på dens fremtid. IAEA opstillede to scenarier: Et realistisk, baseret på kendte oplysninger, og et optimistisk, styret af forhåbninger om en fremtid for atomkraften.

Ifølge det realistiske scenario

vil mængden af a-kraftelektricitet i verden fortsætte med at stige indtil 2020, men langsomere end for andre elektricitetskilder. Da produktionsforøgelsen er en følge af allerede indgåede aftaler, vil manglen på ordrer på nye reaktorer svække a-kraftindustrien i konkurrencen med andre energiformer, og a-kraftens andel af den samlede mængde elektricitet vil falde til 12 % i 2030.

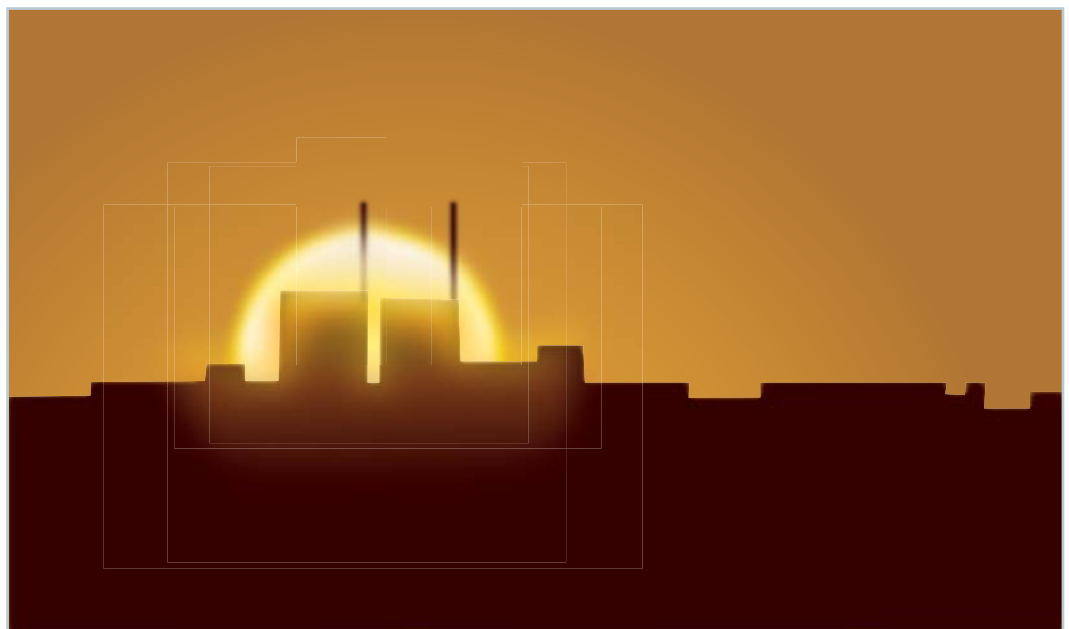
Det optimistiske scenario, der ikke er nærmere underbygget, forudsætter en stadig ekspansion og når frem til, at atomkraften vil producere 70 % mere

elektricitet i 2030 end i 2002, men at dens andel af den samlede elektricitetsproduktion stadigvæk vil falde pga. større vækst indenfor andre energiformer.

For at a-kraften skal kunne bidrage væsentligt til energiforsyningen, skal dens ekspansion altså være langt større end IAEA forudsiger i selv deres optimistiske scenarie. For at kunne spille en realistisk rolle i forsøget på at nå de reduktionsmål for udslip af CO₂, der sættes af Kyoto-protokollen, ville det være nødvendigt at tidobles antallet af reaktorer til ca. 4.000, hvad der af årsager beskrevet nedenfor er utænkeligt.

Ikke klimaneutral

Det er rigtigt, at atomkraftreaktorer producerer langt mindre kulddioxid end kulkraftværker, når de er i drift. Men de skal også bygges og har brug for beton, der skal produceres, og uran, som skal bearbejdes og transporteres. Det forbruger alt sammen energi, hvorved der udledes CO₂ til atmosfæren. Under navnet Gemis (Globales Emissionsmodell integreret System) har økoinstitutionen i Kassel siden 1987 sammen med talrige partnere – fra HessenEnergie til forskellige tyske miljømyndigheder – udviklet en databank, der gør det muligt at analysere skjulte udledninger fra enhver erhvervs-mæssig aktivitet. Hvis man anvender dette system, er det muligt at konstatere, at en atom-

Barsebäck-værket skal lukkes ned i 2005. Grafik: Chen Zhang

kraftproduceret kilowatt-time udleder 31,4 g CO₂ til atmosfæren. Selv elkraft fra et naturgasfyret kraftvarmeværk ligger med 29,3 g under atomkraften. Disse tal ligger imidlertid langt fra IAEAs egne opgørelser, der sætter udledningen til mellem 2,5 g og 5,7 g CO₂ pr. atomkraftproduceret kilowatt-time.

Dyrt stop for drivhuseffekt
A-kraft konkurrerer på den ene side med de vedvarende energikilder og på den anden side med energibesparelser. Hvis man ser på størrelsen af de nødvendige investeringer, er de vedvarende energikilder billigere end atomkraften. Opførelsen af et atomkraftværk koster ca. 18.600 kr. pr. kilowatt installeret effekt. Til sammenligning koster et vindkraftanlæg ca. 7.000 kr. pr. kilowatt installeret effekt. Der foreligger adskillige skøn over anlægsomkostningerne for de forskellige energityper, men fæles for dem alle er, at de vurderer atomkraften til at være langt den dyreste. At de høje anlægsomkostninger er et problem bekræftes selv af de studier, der anbefaler en satsning på atomkraften. Den økonomisk set bedste måde at begrænse udslippet af CO₂ ligger først og fremmest i besparelser og en forbedret energieffektivitet.

A-kraften går tilbage i EU

I 1989 var 172 a-kraftreaktorer i drift i hvad der nu er EU. Dette tal er nu nede på 150, dvs. 22 reaktorer færre end for 15 år siden. Sverige, Tyskland, Holland og Belgien er ved at afvikle deres atomkraftprogrammer. Kun to reaktorer – en European Pressurized Reactor i Olkiluoto i Finland og en ny prototype i Frankrig – vil blive opført i den nærmeste fremtid. Med et udgangspunkt på 40 års gennemsnitlig levetid vil 80 nye reaktorer skulle startes op i Europa i løbet af de næste 10 år for at kunne opretholde det nuværende niveau, hvad der ikke er udsigt til. I Nordamerika er der ikke bygget nye reaktorer siden 1977.

Ikke en bæredygtig energikilde

Miljøgælden til vores efterkommere i form af affald, risikoen for uheld og de løbende udslip af radioaktive stoffer fra brændslet fra udvinding, transport, forarbejdning, produktion af brændselsstave, anvendelse i atomkraftværker, oparbejdning, mellemlagring og slutdeponering m.m. gør atomkraften til en af de mest ikke-bæredygtige energiformer, vi kender. Hertil kommer, at investeringer i a-kraft skader finansieringen af stærkt nødvendige energieffektiviseringsprogrammer, hvoraf de fleste er billigere og bedre til at bekæmpe drivhusproblemet. Foruden at have en lang række negative systemiske effekter, blokerer den for fornyelse og udvikling af effektiv energiproduktion ved hjælp af enheder i mindre skala. Herudover producerer atomenergien kun elektricitet, hvorimod moderne samfund har brug for en betydelig del af deres energi i form af varme.

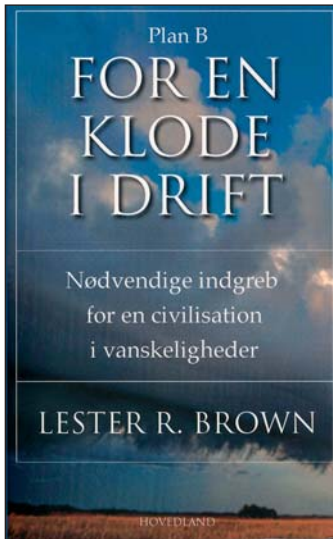
Den farligste industri i verden?

Større global spredning af a-kraft betyder større global spredning af muligheden for at producere atomvåben – det farligste masseødelæggelsesvåben, der findes. Også atomaffaldet kan bruges til at skabe masseødelæggelsesvåben. A-kraftreaktorerne er i sig selv farlige ter-

romål, og efter 11. september 2001 kan flystyrt ned i en reaktor ikke længere henregnes til en umulig begivenhed.

Resultatet af et alvorligt reaktorhavari kan kun defineres som en katastrofe. Tjernobylkatastrofen i 1986 var en personlig ulykke for de mange, der blev syge og mistede deres hjem, men derudover kostede den først og fremmest Rusland, Ukraine og Hviderusland op imod 3.000 mia. kr. Dette tal er moderat i sammenligning med officielle amerikanske opgørelser over de økonomiske følger af et alvorligt reaktorhavari på et amerikansk atomkraftværk, der anslår tab på mellem 40 % og 180 % over de tab, der foreløbigt er registreret i forbindelse med Tjernobyl. De tyske myndigheder sætter det mulige økonomiske tab som følge af den værste tænkelige ulykke på et tysk atomkraftværk til omkring 14 gange højere end de tal, der er kendt fra Tjernobyl.

Forfatterne af artiklen er medlemmer af NOAH – Friends of the Earth Denmark's energigruppe.

Plan B

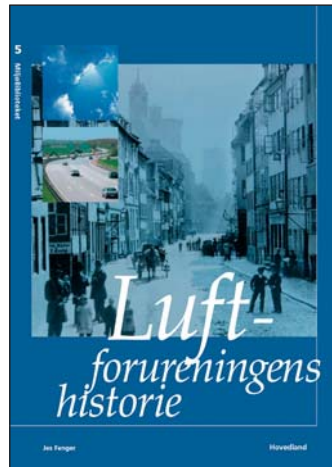
Anmeldt af Claus Wilhelmsen

Lester Brown maler med den brede pensel i sin nye bog Plan B. Først gengiver han eksempler på, hvor galt det er ved at gå med den traditionelle vestlige udviklingsvej (Plan A). Dernæst i bogens anden halvdel kommer Brown med eksempler på, hvad en Plan B som et udviklingsalternativ kunne bestå af. Brown anvender bl.a. begrebet "økologisk fodaftryk" til at beskrive udviklingen i forholdet mellem menneskets økologiske fodaftryk og Jordens bæreevne, hvor vi siden 1978 har tæret mere på jordens ressourcer, end den har været i stand til at gendanne i samme tempo.

Det er den velkendte, men efter forfatterens mening nødvendige klage over plan A, vi præsenteres for, dog med friske rapporter og talmaterialer som underlægningsmusik. Der kunne godt have været gjort mere ud af, hvordan vi som art betragtet reducerer vores antal, en væsentlig og underbelyst parameter i vejen mod en bæredygtig udvikling.

Forfatteren oprettede i 1974 Worldwatch Institute. I 2001 grundlagde han Earth Policy Institute, hvorfra anbefalingerne for en bæredygtig udvikling nu kommer. Forfatteren indrømmer, at en del af bogen, der er meget informationstung, er genbrug fra tidligere artikler, nyhedsbreve og sine sidste to bøger. Han forsvarer sig dog med, at det at plagiere sig selv er en svaghed hos de fleste forfattere.

Plan B. Af Lester R. Brown. 263 sider. 268 kr. Forlaget Hovedland, 2004.

historien om luftforurening vedkommende og interessant og viser, at det ikke kun er et problem fra industrialiseringen, men et fænomen der har eksisteret al den tid, mennesker har kunne beskrive deres omgivelser. Luftforureningens Historie er bestemt ikke bare ren luft!

Luftforureningens historie. Af Jes Fenger. 103 sider. 112 kr. Danmarks Miljøundersøgelser, 2004.

Mere end ren luft

Anmeldt af Marianne Hartz Thomas, redaktionen

For cirka 100 år siden var den gængse opfattelse, at ozon var både sundt og styrkende for menneskers helbred. Det er vist trygt at sige, at den holdning har ændret sig en del i takt med, at vi har fået ny viden. Siden er det også blevet muligt at bevise, at antallet af tilfælde af bihulebetændelse hænger uløseligt sammen med dårlig udluftning og indendørs luftforurening. Disse og andre kuriøse historier om luftforurening kan man læse om i Luftforureningens Historie af Jes Fenger.

Ved første øjekast virker bogen som en noget triviell gennemgang af et temmelig tungt tilgængeligt emne. Men allerede i første kapitel udemærker Jes Fenger sig med at vende emnet til en række godbidder, som udover at fortælle luftforureningens historie også afspejler samfundsudviklingen de sidste 150 år. Bogen er skrevet i et sprog, som gør, at man får lyst til at læse videre, og så er den krydret med citater fra H.C. Andersen til Biblen. Det er med til at gøre

Wilhelm + 3

Naturrådet afholdte i september 2004 en konference om nationalparker og naturens tilstand – tre år efter Wilhelm-udvalget fremlagde en af de hidtil mest omfattende analyser af den danske natur samt anbefalinger til fremme af biologisk mangfoldighed. Konferencens resultater er kommet på bogform med 13 indlæg fra konferencen.

Wilhelm+3. 165 sider. 100 kr. Naturrådet, 2004 (www.naturraadet.com)

Miljø og energi i valgkampen

Der var stor interesse for møderne om miljøpolitik. Foto: Uffe Geertsen

■ Af Christian Ege, formand

Det Økologiske Råd afholdt sammen med Danmarks Naturfredningsforening og Organisationen for Vedvarende Energi fire møder under valgkampen - i Aalborg, København, Århus og Odense. Møderne omhandlede den førte miljøpolitik og dens konsekvenser for naturen, samt energi- og klimapolitikken. Der var indbudt folketingskandidater fra partierne, som fik lejlighed til at kommentere oplæggene fra arrangørerne.

Møderne har været velbesøgte - ca. 35 i Aalborg, 110 i København og 70 i Århus. Odense-mødet er afholdt efter redaktionens slutning. Det første møde blev flot omtalt i pressen.

Mens miljø- og energipolitik var næsten fraværende i begyndelsen af valgkampen, begyndte både politikere og medier i valgkampens 2. og 3. uge at inddrage det betydeligt mere. Vi tror, at vores aktiviteter har været medvirkende hertil. Dog kan man stadig undre sig over, at det ikke fyldte mere. Især truslen mod klimaet er voldsom, og midt under valgkampen kom

der endda nye rapporter, der pegede på, at truslen om global opvarmning er endnu værre end hidtil antaget, idet der i værste fald kan ske en temperaturstigning på 11 grader.

Det Økologiske Råd har desuden lavet nogle notater om de vigtigste miljø- og energispørgsmål i valgkampen, herunder VK-regeringens forslag til strukturreform, hvor overflytning af det meste af amternes miljøopgaver til kommunerne truer med at føre til miljøforringelser. Læs mere på www.ecocouncil.dk

Kalender

Vi må lære, hvis jorden skal bære

10.-11. marts. Åbningskonference for FN-tiåret (2005-2014) for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling med talere fra ind- og udland. Sted: Christiansborg og Vartov i Kbh. Arr./tilmelding: Øko-net på tlf. 62244324 eller eco-net@eco-net.dk. Pris 550 kr. (www.ubu10.dk)

Kampagnen for retfærdig verdenshandel

12. marts kl. 10-16. Uddannelsesdag for alle nysgerrige handelsaktivister til arbejdet med aktionsugen 9.-16. april. Sted: Mellempøkkeligt Samvirke, Landgrenven 7, Kbh. (www.handelskampagne.dk)

Vækst og bæredygtighed

17. marts kl. 15.30-18. Skal vi have økonomisk vækst for at løse miljøproblemerne? Eller er væksten netop årsag til problemerne? Offentligt møde med bl.a. Jørgen Nørgaard, DTU, Steen Gade (SF), formand Nyt Europa og Marianne Jelved (R). Sted: Miljøkontrollen, Kalvebod Brygge 45, Kbh. Arr.: Det Økologiske Råd. Gratis, men tilmelding til DØR på 3315 0977 eller info@ecocouncil.dk. Mødet efterfølges af DØRs generalforsamling.

Det Økologiske Råds generalforsamling

17. marts kl. 18.15. Sted: Miljøkontrollen, Kalvebod Brygge 45, Kbh.

Dagsorden:

1. Valg af dirigent og referent
2. Beretninger fra formanden samt Global Økologis redaktør
3. Fremlæggelse af regnskab
4. Medlemshvervning og støtte-medlemmer
5. Vedtægtsændringer
6. Evt. ændring af kontingent og abonnementspris
7. Ideer til det videre arbejde samt evt. øvrige forslag fra medlemmerne
8. Valg til Det Økologiske Råd
9. Evt.

Bestyrelsen har ingen forslag til vedtægtsændringer eller ændring af pris på medlemskab.

Global week of action

9.-16. april. Den globale aktionsuge er en del af en verdensomspændende kampagne for retfærdig handel. I Danmark bliver der aktiviteter og happenings i København og Århus. Læs mere på side 7 i dette blad og på www.handelskampagne.dk.

Konference om cykling

27. april kl. 9-16. Cyklings betydning for sundhed og miljø. Oplæg ved bl.a.: Lars Bo Andersen, Norges Idrætshøjskole, Bente Klarlund Petersen, Rigshospitalet, Christian Ege, Det Økologiske Råd, Troels Andersen, Odense kommune, fysioterapeut, ph.d. Astrid Noreng Sjølie, Norge. Derefter politiker-debat. Arr.: Hjerteforeningen, DØR, FDB, Landsforeningen Skole & Samfund, Dansk Cyklistforbund. Sted: Odense kommunes kursuscenter, Schacksgade 39, Odense. Pris 600 kr., dog 100 kr. for stud., pens. og arb.ledige. Tilmelding tlf. 3315 0977 eller info@ecocouncil.dk

Publikationer

Her på siden ses et udpluk af Det Økologiske Råds publikationer. En fuldstændig liste fås ved henvendelse til Det Økologiske Råd eller fra www.ecocouncil.dk. De fleste publikationer kan gratis læses eller downloades på hjemmesiden. Ved køb af klassesæt gives normalt 33% rabat. Ekspeditionsgebyr og porto tillægges prisen.

Farlige kemiske stoffer kan erstattes NY

Vil EU's kemi-reform fremme udfasning af farlige stoffer? Af Christian Ege, DØR, 2004. 20 sider. Gratis.

Bæredygtig udvikling

Undervisning til folkeskolen om forbrug, livsstil og miljø. Af Rikke Lethare Nielsen, DØR, 2004. 32 sider. Gratis.

Global Conscience Proceedings

Resultater fra konferencen 23.-24. maj. Med indlæg af Klaus Töpfer, Margot Wahlstrøm, Vandana Shiva m.fl. To publ. 50 kr.

Bedre miljø i byerne

EU's temastrategi for bymiljøet. Af Søren Dyck-Madsen, DØR, 2004. 32 sider. Gratis.

Fokus på EU's pesticidpolitik

– og Danmarks muligheder for at påvirke den. Af Hans Nielsen, DØR, 2004. 48 sider. 30 kr.

EU's kemikaliereform – REACH

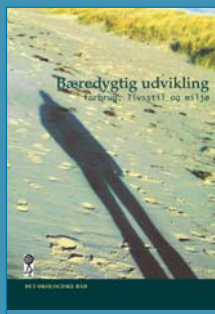
Kan EU håndtere skadelige kemikalier? Af Sidsel Dyekjær, DØR, 2004. 16 sider. Gratis.

Trafik og luftforurening i Europa

EU kan gå i spidsen for at begrænse trafikens forurening. Af Christian Ege, DØR, 2004. 20 sider. Gratis.

Klima, energi og kvotehandel i EU og DK

Om de danske energi- og klimaplaner. Af Søren Dyck-Madsen, DØR, 2004. 32 sider. Gratis.

Bestillingskupon

Jeg ønsker:	Almindelig	Stud./ledig/pens.
☐ abonnement på Global Økologi (5 numre om året)	225 kr.	150 kr.
☐ medlemskab af det Økologiske Råd*	125 kr.	70 kr.
☐ både abonnement og medlemskab	295 kr.	175 kr.
☐ medlemskab af Europas Miljø	90 kr.	45 kr.

Sæt kryds hvis du er studerende, arbejdsledig eller pensionist
 Jeg ønsker at give et gavebidrag til Det Økologiske Råd på: _____
 Jeg ønsker at bestille følgende publikationer: _____

Beløbet indbetales:
 til konto 8401 1014176 vedlagt som check
 via betalingservice, PBS (du bliver kontaktet herom)

Navn _____

Adresse _____

Postnr. og by _____ Tlf. _____ E-mail _____

*Støt en vigtig stemme i miljødebatten og få samtidig tilbud på udgivelser og arrangementer, få Rådets nyhedsbrev tilsendt pr. e-mail og få adgang til generalforsamling og til at deltage i arbejdsgrupper mm.

Frankeres
som brev

Global Økologi

c/o Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N

Udsender
Global Økologi
c/o Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N

December 2003

Februar 2004

Maj 2004

Oktober 2004

December 2004

Global Økologi udkommer næste gang i maj, hvor du bl.a. kan læse om outsourcing og retfærdig verdenshandel.

Global Økologi tager pulsen på dansk og international miljøpolitik
Global Økologi giver læseren en tværfaglig tilgang til miljøstoffet
Global Økologi udgives af Det Økologiske Råd og udkommer fem gange om året

www.globalokologi.dk